

Ба51484

Э А П Р
Э А П Р
Э А П Р
Э А П Р

В.СТАШЭЎСКІ

Тры
П'ЕСКІ

// БЕЛАРУСКАЕ
ДЗЯРЖАЎНАЕ //
ВЫДАВЕЦТВА

Э А П Р
Э А П Р
Э А П Р
Э А П Р
Э А П Р

БІВ Ба 51484

Д З І Ц Я Ч Ы Т Э А Т Р

aa
11077

В. СТАШЭЎСКІ

ac
1313

ТРЫ П'ЕСКІ

1. Сашка-будаўнік
2. Скарб
3. Маленькая Анжэліна

В93449

Ба 51484

Бел. выдзел
1994 г.

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
МЕНСК — 1930

Б
С-78

ДЗЕЙНЫЯ АСОБЫ:

1. Сашка—11-гадовы хлопчык.
  2. Бацька Сашкі.
  3. Маці Сашкі.
  4. Сьцёпка, таварыш Сашкі.
  5. Юзік
  6. Волька
  7. Мішка
  8. Ягорка
  9. Шурка
  10. Гэлька
  11. Маша
  12. Міколка
  13. Аўхім
- вучні, піонэры, рэдколегія
школьнай насцьценгазэты.

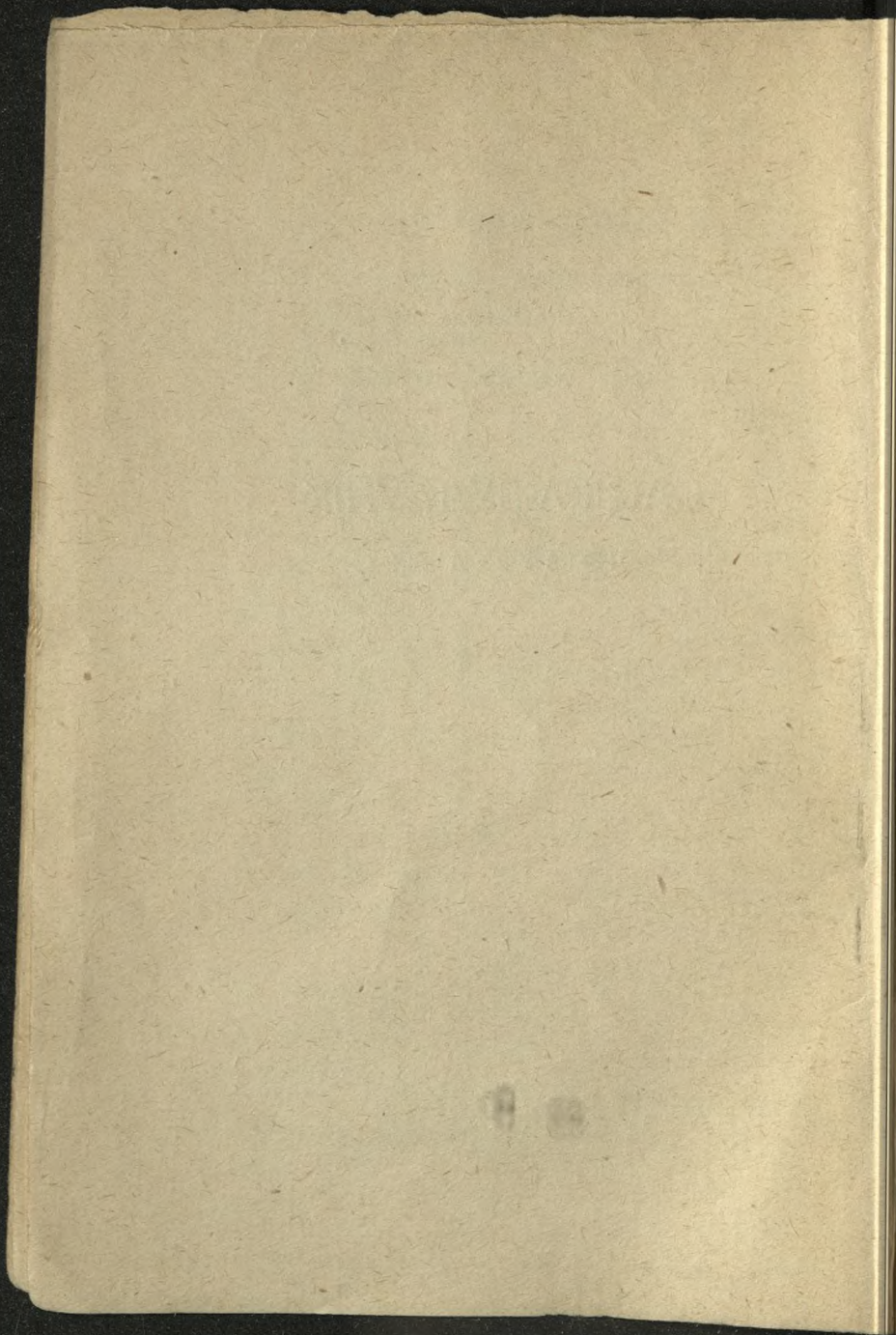
25. 11. 2009

Заказ № 484. 3.000 экз. (3½ арк.). Галоўлітбел № 927.

Друкарня Беларускага Дзяржаўнага Выдавецтва.

САШКА-БУДАЎНІК

П'ЕСКА У 2-х ДЗЕЯХ

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ

Адбываецца ў хаце Сашкі, якая мае небагаты выгляд. У задняй сьцяне 2 дзвярэй: адны ў сенцы, другія ў кухню. На сцэне 9—15 хлопчыкаў. Заслона падымаецца пад сьпевы піонэрскіх песень. Некаторы час пяюць пры адчыненай заслоне.

ЗЬЯВА I

1 хлопчык. Ну, давайце, як у лягерах,— становіся, Юзік.

(Юзік схіляецца, гуляюць у чахарду. Пераскочыўшы, кожны куляецца праз галаву і становіцца, а калі праз яго пераскочаць, то ён куляецца праз галаву назад і тады ўжо бяжыць пераскоккваць. Так са сьмехам пачынаюць гуляць усе. Магчыма яшчэ зрабіць практыкаваньне на „вольны рух“).

Юзік. Давайце яшчэ так: першы лажыся.

Усе. Ну, давайце. *(Бяруцца 10 хлопчыкаў, разьлічваюцца на „першы, другі“ і пачынаюць кружыцца).*

ЗЪЯВА II

Маці (*уваходзіць з кухні*). Што вы нарабілі тут, гэта-ж падумаць, столькі пылу, ды яшчэ паварочаеце мне што.

Ягорка. Ня бойцеся, цётка, мы нічога не паварочаем, мы асьцярожненька, далікатна.

Маці. Да-лі-катна... многа ў цябе далікатства, вось пад носам паглядзі. (*Ягорка, шмаргануўшы, выцірае пальцам нос, усе сьмяюцца*). Упыну на вас няма. Ішлі-б дзе ў большую хату або на двор.

Міколка. Калі-ж на дварэ макравата, цётка.

Маці. Макравата, а тут што за гульня ў гэткай цеснаце, а яшчэ калі прыдзе бацька, то ён тут ня будзе з вамі цацкацца.

Юзік. О, дзядзьку мы ведаем, трэба тады скарэй выносіцца. Ня злуйцеся, цётка, на нас, мы тут лягеры ўспомнілі,—ну, і пачалі куляцца. Хацелася-б яшчэ засьпяваць „вераб’я“.

Маці. Якога гэта вераб’я?

Юзік. А вось такога. Давайце, хлопцы. (*Усе скоранька становяцца ў кола і няюць, адначасна перастаўляючы ногі адну наперад, другую назад*).

Чы-чы, чы-чы, верабей,
Ня клюй маіх канпель,
А я таму вераб’ю
Калом ножку пераб’ю.

А на тую ножку
Куплю я панчошку,
А на тое цельца
Куплю палаценца...

(З словами „а я таму вераб'ю“ ногі пера-
мяняюцца хутка. Маці з усьмешкаю пазі-
рае на іх).

Усе. Пойдзем ужо, пойдзем.

Маці. Ляцеце, вераб'і.

Усе (хорам). Бы-вай-це зда-ро-вы. (Ады-
ходзяць).

Сашка. (Да Сьцёпкі). Застанься, Сьцёпка,
пагуляем яшчэ крыху ў нас. (За сьцяной
чуваць).

Бывайце здаровы,
Мае бацька й маці.
Паганю каровы
Я на сенажаці.

Маці. Ну, а вы чаму ня ішлі на вуліцу ці
куды там,—чаго засталіся?

Сашка. Яны ў клюб пойдуць, а я дзе дзе-
нуся?

Маці. Ну і ты разам з імі.

Сашка. А вы-ж дазволілі мне ў піонэры
паступіць?

Маці. А я табе, сыноч, і не перашкаджаю
вельмі.

Сашка. Цяпер вы не перашкаджаеце, а татка дык гатоў з хаты мяне прагнаць.

Сьцёпка. І праўда, цётка, чаму ваш дзядзька такі сярдзіты, а яшчэ калі падап'е, дык такі страшны...

Маці. Такі ўжо ў яго выгляд і характар, але ён б'ецца рэдка калі.

Сашка. Добра рэдка...

Маці. А нашто бярэш яго струмант ды тупіш?

Сашка. Я ня туплю яго, ні разочку нічога ня вытупіў, толькі...

Маці. Толькі вышчарбіў сякерку.

Сьцёпка. А як ты вышчарбіў?

Сашка. Я сьсякаў сухую вішаньку, мне хацелася з крывенькімі карэнчыкамі, а там камень, ну—і крышку, зусім крышку вышчарбіў.

Сьцёпка. І папала добра?

Сашка. Няўжо-ж не папала.

Сьцёпка (*сьмяючыся*). А куды?

Сашка. Папругаю па плячах, але больш сюды (*паказвае ззаду*).

Сьцёпка. А нашто табе было сьсякаць тую вішаньку?

Сашка. Як нашто? А я-ж нештачка раблю, ня ведаеш? Вось я табе зараз пакажу.

Сьцёпка. Пакажы, пакажы.

Сашка (дастае з-пад ложка ці адкуль там невялічкую, недабудаваную хатку).

Сьцёпка. Ого-го! Што гэта, хатка нейкая... уй-уй-юй, што ты майструеш... (Сашка задоволенна паглядае). І вокны, і дзьверы будуць, і столік там, нават печка, а гэта лавачка каля хаты...

А каго ты пасадзіш сюды?

Сашка. Сядзем і я, і ты.

Сьцёпка. Сядзеш, тут-жа мая нага ня зьмесьціцца.

Сашка. Вядома, што не, а я сюды такія лялькі пасаджу.

Сьцёпка. Якія лялькі, а дзе ты іх возьмеш?

Сашка (дастае з-пад ложка ці адкуль там лялькі: мужчыны, жанчыны і начо-вачкі). А вось яны, — гэта вось гаспадар гэтае хаты, а гэта гаспадыня, а гэта дзіця ў начоўках.

Сьцёпка. А нашто дзіця?

Сашка. Як нашто? Сям'я каля сваёй хаты...

Сьцёпка. У белай кашулі з паяском... але-ж нейкая вельмі ўжо простая хата.

Сашка. Дык ты-ж ня ведаеш, нашто гэта я раблю ўсё.

Сьцёпка. А нашто?

Сашка. А выстаўка будзе!

Сьцёпка. А... вось нашто ён майструе.

Сашка. Вось я і раблю простую сялянскую нашу беларускую хатку.

Сьцёпка. А ці будзе хто глядзець на яе?

ЗЬЯВА ІІІ

Маці. Зноў майструеш? Глядзі-ж: як увайдзе бацька, то вечарам у печы будуць твае гэтыя цацкі. А гэта-ж што за лялькі?

Сашка (*хапае і хавае ззаду*). Нічога, гэта так-сабе. (*Сьцёпка сьмяецца*).

Маці. Ну, а дзе-ж ты гэту хатку дзенеш?

Сашка. Заўтра, мамачка, тут яе ня будзе, толькі каб сёньня татка не паламаў.

Маці. Глядзі сам. (*Пайшла*).

Сьцёпка. Гэта-ж заўтра адчыняецца выстаўка.

Сашка. Я ведаю, браток, дык вось ты памажы мне скончыць, а то я не пасьпею. Памажы, браток, я цябе прашу.

Сьцёпка. Добра, толькі каб не папсаваць чаго замест помачы.

Сашка. Ты хоць будзеш глядзець у акно, і калі будзе ісьці тата, дык скажаш, тады я зноў схаваю.

Сьцёпка. А гэта то можна. А з якога боку ён павінен ісьці?

Сашка. З таго і таго (*паказвае на вокны*). Наглядай. (*Бярэцца за працу, кладзе пілку,*

ставиць клей, кавалкі дрэва. Сьцёпка гля-
дзіць у акно і п'яе на мотыў „Чырвоная
армія“ піонэрскую):

Мы піонэры працоўнай сям'і¹⁾,
Дзеці з загонаў чырвоных краін,
Сьцяг вызваленьня на захад нясем,
Сьмерць капіталу: узрасьцем—растрасем.

Пылае помстаю
Наш дух юнацкі...
Мы зьнішчым зьдзекі і прыгон
І... (Углядаецца).

Сашка (устрывожана). Што, хто там?

Сьцёпка. А гэта Мотка, боты панёс некаму,
а я думаў. (П'яе далей).

І на ўсім сьвеце працоўных дзеці
Убачаць сонца ясных дзён.

Мы, піонэры—комуны сыны:
З намі працоўныя—мы не адны.
Сьцяг наш чырвоны затопіць зямлю,
Працы свабоднай зьяднае сям'ю.

Пылае помстаю...

Сашка. Ну, вось шчыток зараз будзе гатоў.

Сьцёпка. А ведаеш, Сашка, успомніў я
гэта, браток, лягеры (адыходзіць ад акна)—
вось раницю ўсе сьпім, а сыгналы: ту-ту-ту...
Эх, усе ўсхватваемся, адзяваемся, пасья бя-

¹⁾ Збор піонэрскіх песень.

жым на рэчку, умываемся халоднай вадзіцай,
а пасья на гімнастыку, а пад вечар расклад-
ваем агонь. Тут расказваюць, якія організа-
цыі дзяцей за межамі. А то, бывае, як на-
ладзім хор, такі комічны, от весела!!!

Сашка. Глядзі-ж ты, братка, у акно.

Сьцёпка. А я і забыўся, бадай ты спрахла.
*Глядзіць у акно, насьвіствае кракавяк, а
пасья п'яе на гэты-ж мотыў):*

Нас ня любяць, нас баяцца ¹⁾

Поп кудлаты і кулак,

Бо рашыў запраўды ўзяцца

Комсамольскі маладняк.

Хто супроць нас—прэч з дарогі.

Бачыш грамаду—

Абламаем чорту рогі,

Богу вырвем бараду.

Іду-ду, і-ду-ду,

Іду, іду, ідуць, ідуць!!!

(Сашка ўсё хавае).

Сьцёпка *(азірнаўшыся)*. Нашто ты сха-
ваў?

Сашка. Ну, а як-жа, ты-ж кажаш, ідуць?

Сьцёпка. Хто, ты думаеш, ідуць?

Сашка. Татка ідуць.

Сьцёпка. Каровы з поля ідуць, а ня татка,
вось і ўсё.

¹⁾ Збор піонэрскіх песень.

Сашка. Ка-а-ровы... Хай-бы-ж адразу казаў так. (*Дастае хатку і зноў пачынае майстраваць*).

Сьцёпка. Ты рабі, пакуль я не скажу табе: „хавай“. (*Глядзіць у акно*). Фу-р-р. На лісафэце нехта паляцеў. (*Паўза*). Люблю лісафэт. Я, ведаеш, Сашка, як вырасту і будуць грошы, перш за ўсё куплю сабе лісафэт і буду выкручвацца. (*Паказвае*). А ты што сабе купіш?

Сашка. Я ня ведаю. Патрымай, Сьцёпка, я адрэжу калодачкі, аднаму дрэнна. (*Сьцёпка трымае*).

Сьцёпка. Каб ты хоць па пальцах ня цяў мне.

Сашка. Ня бойся, я асьцярожна, хоць раз зьнячэўку шмаргануў сабе. (*Рэжа*). Вось яшчэ дзьве адрэжу, дый будзе. Каб мне татка пазваляў, то даўно скончыў-бы. (*Адчыняюцца дзьверы, на парозе паказваецца бацька*).

ЗЬЯВА IV

Сьцёпка (*спужана*). Хавай. (*Сашка абхапіў хатку ды так і застаўся*).

Бацька. Што хавай, што такое? (*Бярэ за руку Сашку ды адрывае ад хаткі і аглядае. Маўчаньне*). Дай сюды пілку. (*Сашка дае, бацька глядзіць ці цэлы зубцы*).

Дай сюды сякеру. (*Сашка дае, бацька прабуе пальцамі, ці вострая*). Яшчэ хавацца будзе ад бацькі...

ЗЬЯВА V

Маці. Ну, ідзі палуднуй, а то вечар на дварэ, а ён ходзіць ня еўшы. (*Бацька пайшоў*). (*Маці да Сашкі*). Забірай усе свае цацкі ды ўцякай куды. (*Пайшла*).

Сьцёпка. Пойдем да нас, я памагу табе забраць усё, там і скончым. (*Сашка бярэ хатку, а Сьцёпка іншыя рэчы і выходзяць за дзьверы. Сьцёпка ў дзьвярах, паглядзеўшы на хату*). Здаецца, выратаваліся.

З а с л о н а

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

ЗЬЯВА VI

Адбываецца ў школе. Сабраліся вучні, пераважна піонэры. Разглядаюць матэрыял для насыценнай газеты.

Волька (*супакойвае*). Ціха. Я думаю, далей трэба зьмясьціць артыкул Мішы аб сельска-гаспадарчай выстаўцы. Прачытай, Міша.

Міша (*чытае*). Яшчэ за некалькі дзён да адчынення выстаўкі пад'яжджалі фурманкі і прывозілі розныя рэчы. Перад адчыненнем і раніцою ў дзень адчынення вялі розную жывёлу: коні, каровы, сьвіньні, авечкі і нават куры.

Ягорка (*перабівае*). Эх, жарэбчык адзін быў зграбны такі, калі заіржэ—і-га-га-га. (*Заіржаў, усе засьмяяліся*).

Шурка. А я бачыла хорашанькія цяляткі.

Волька. Дзеці, ня можна так, нашто траціць час. Давайце паслухаем да канца, зробім якія патрэбны папраўкі і зьмесьцім у газэце, гэта будзе цікава.

Ягорка. А ў мяне і малюнкi прыгатаваны.

Волька. Добра, паглядзім. Чытай, Міша.

Міша (*чытае*). На выстаўцы больш усяго было з савецкіх і колектыўных гаспадарак і мала з сялянскіх. Было два агароды: культурны і някультурны. На першым бручка, капуста, буракі былі тоўстыя, і ўсё было харошае, а на другім—усё дробнае і дрэннае, бо вельмі густа пасаджана.

Гэлька. А можа там гною больш паложана, дзе лепш расьце.

Міша. Можа і гною больш паложана, але там і пасаджана інакш, у радочкі, а можа і гатунак лепшы. (*Чытае далей*). Калі ўвойдзеш у царкву...

Ягорка. Не ў царкву, а ў музей.

Міша. Ну, ня ўсёроўна?

Волька. Так, Міша, тут трэба паправіць, напісаць: „у музей—быўшую царкву“. Згодны каб зрабіць такую папраўку?

Усе. Згодны, трэба зрабіць.

Міша (*чытае*). Калі ўвойдзеш у музей—быўшую царкву.

Ягорка. А старыя баяліся зайсьці, ня ўсе, але некаторыя,—здалёк паглядалі.

Волька. Не перабівай, Ягорка.

Міша (*чытае*) ... то ўбачыш многа, многа чаго: розных яблык, вялізныя галоўкі капусты, гарбузы, снапы жыта, аўса, розныя зерняткі, а па сярэдзіне вельмі прыгожа вы-

глядае Ленінскі куток. Людзей заўсёды многа там. Кожны дзень іграе музыка. Усім весела. Ёсць і школьны куток. Туды вучні прынеслі розныя свае рэчы. Там відаць малюнкi і нашай школы. А ідзеш па калідоры, дык убачыш многа чаго там выстаўлена. Усё людзі аглядаюць: як цвікі робяць, як друкуюць кніжкі. Усяго не пералічыш. Выстаўка навучае нас, як трэба паляпшаць гаспадарку, каб мець вялікую карысьць, каб усім сялянам і рабочым было добра, каб была моцнаю савецкая ўлада, каб перамагала ўсіх буржуяў. Далоў капіталістых! Няхай жыве камуністычная партыя!

Усе. Добра напісаў,—брава, Мішка, брава!

Волька. Якія хто хоча зрабіць папраўкі?

Ягорка. Упісаць трэба пра мядзьведзя, што вадзілі па выстаўцы. Я нават намаляваў яго.

Усе. Пакажы, пакажы. (*Хапаюць з рук малюнкi*). У-у-у, Мішка (*сьмяюцца*) на заднія ланы стаў, а ззаду людзей колькі.

Маша. Трэба зьмясьціць гэты малюнак.

Волька. І я так думаю; малюнак мы зьмесцім, а пісаць аб тым, як яго там вадзілі няварта.

Ягорка. Ну, добра. А цяпер глядзецца мае іншыя малюнкi.

Усе. Давай паглядзім.

Ягорка. Вось тут прывязаныя коні стаяць, а гэта той жарэбчык, а гэта клетка з парасяткамі, а гэта царква са сьцягамі.

Волька. Добра, мы іх зьмесьцім. У каго яшчэ ёсьць матэрыял?

Маша. У мяне ёсьць.

Волька. Чытай, Маша.

Маша (*чытае*). У нашай клясе завёўся вялікі мастак. Замест паперы і алоўка свабодна крэйдаю піша на сьпінах вучняў. Работы спаўняе хутка, без заказу і без задатку. Глядзі, мастак, каб хто не намаляваў табе чаго на носе.

Некаторыя. О, добра, добра! Ха-ха-ха!

Гэлька. Ён заўсёды бегае з крэйдаю...

Ягорка. Тут абавязкова трэба даць малюнак і падпісаць: „Янка Кучанок“, ха-ха-ха... Добра напісала.

Юзік. Для гумару ў мяне ёсьць яшчэ. Вось што я напісаў. (*Хоча чытаць*).

Волька. Пачакай. Паправак да заметкі Машы ня будзе ніякіх?

Усе. Не, ніякіх.

Волька. Ну, чытай ты сваю. (*Да Юзіка*).

Юзік (*чытае*). Дастаецца сабакам, калі Мікола Якімавых ідзе ў школу або з школы. Яму мала падражніцца, яму трэба пазаганяць іх дзе далёка. Пазаганяўшы, ён спакойна ідзе ў школу на другі або трэці вурок. Паглядзі, Міколка, на расклад вурокаў.

Там, здаецца, такія заняткі не напісаны. Пара заняцца справай.

Волька. Гэта добра.

Юзік. Толькі малюнак у мяне ня вышаў.

Ягорка. Пакажы малюнак. (*Глядзіць*). Так, у цябе выйшла галава сабакі ў два разы большая, чым галава Міколкі, і тут нядобра. Я папраўлю.

Волька. Ты паправіш, Ягорка. Яшчэ ў мяне ёсьць адна записка, я сёння скончу яе, зьмесцім, ды на гэты нумар хопіць.

Мішка. А яшчэ тут ёсьць задачкі, шарады.

Волька. Так, гэта добра. Я думаю, заўтра так, як сёння, зьбярэмся і пачнем перапісваць. Рысавальная папера ў нас яшчэ ёсьць?

Ягорка. Ёсьць яшчэ.

Аўхім. А, ведаецца, што трэба было напісаць яшчэ. А вось, як Сашка на выстаўцы стаіць з сваёю хаткаю. Як людзі аглядаюць. Там заўсёды спыняюцца, а ён аб'ясьняе. А раз падыходзіў бацька яго, дык ён хацеў уцячы, прасіў Сыцёпку, каб папільнаваў, а пасля пабаяўся, каб бацька не забраў. А ён падышоў, паглядзеў, засьмяяўся, нічога не сказаў ды і пайшоў.

ЗЬЯВА VII

Міколка (*убягае*). Што, ужо газету напісалі, напісалі?..

Ягорка. Не, цябе чакалі.

Міколка. А каго на тачку працягнулі?

Гэлька. Без цябе тачка не абышлася.
(Сьмяюцца).

Міколка. Чаму не абышлася? Я нічога... а вы ведаеце, ведаеце... не, ня ведаеце.

Ягорка. Ведаем, што ты сабак ганяеш і позьнішся ў школу.

Міколка. Якіх сабак, ты можа сам ганяеш. Я з выстаўкі бягу, там нагароды раздавалі і ведаеце каму далі?

Усе. Каму далі, каму?

Міколка. А вось і не скажу.

ЗЬЯВА VIII

Сьцёпка (убягае). Сашку нагароду далі. Зараз нясе сюды сякеру, пілу...

Юзік. О, о, можа мядаль з печанае рэдзькі далі.

Сьцёпка. Ніякае печанае рэдзькі, а мала-ток, і серп, і пахвальны ліст.

А вось ён ідзе.

ЗЬЯВА IX

(Сашка з сярпом і молатам, за ім некалькі хлопчыкаў).

Усе (убачыўшы). А праўда.

Волька. Табе далі за хатку нагароду?

Сашка. А вось яна. Пілу і сякеру пакінуў дома тату.

Усе. Брава, маладзец Сашка!

Сьцёпка. У піонэры ўжо бацька пушчае.

Усе. Пушчае?

Сашка. Пушчае ўжо.

Усе. Добра, Сашка—піонэр.

Міша. Я лічу, што трэба ўпісаць усё гэта ў нашу газэту.

Усе. Абавязкова трэба ўпісаць.

Волька. Добра, мы ўпішам.

Сьцёпка. Ён спачатку ня верыў, як выклікалі яго, а я яму крычу—табе Сашка, табе, а нехта з боку кажа—правільна, яму, яму.

Волька. Хатка там засталася?

Сашка. Там.

Волька. А сярпок і малаток дзе дзе-неш?

Сашка. А серп і молат я хачу аддаць у школу, хай яны будуць тут у нас.

Волька. Гэта вельмі добра.

Усе. Гэта добра.

Сашка. Вось вам *(перадае Вольцы)*.

Волька. Мы будзем хаваць у нашай школе, як памятку, як падарунак за працу нашага вучня-будаўніка—Сашкі.

У часе гэтых слоў усе становяцца так, што Сашка пасярэдзіне, крышку ззаду

з аднаго боку Волька з сярпом, а з другога Ягорка з молатам, а іншыя за імі з бакоў.

Волька (дэклімае).

Мы дзеці ўсе
працоўныя.
Адзін з другім
мы роўныя.
Мы будучыны цьвет.

Усе (хорам паўтараюць). Мы дзеці ўсе...
і г. д.

Волька. Ня ў шатах мы...

Ягорка. Ня ў золаце...

Волька. З сярпом ў руках...

Ягорка. І молатам...

Удваіх. Збудуем новы сьвет.

Усе (ідучы, паўтараюць хорам). Ня ў шатах... і г. д.

З а с л о н а

С К А Р Б

П'ЕСКА ў 6-ці СЦЭНАХ

ДЗЕЙНЫЯ АСОБЫ:

Крутагор—вясковы хлапец, школьнік гадоў 10—12.

Ціхход—яго найлепшы сябра, такога-ж узросту.

Маці Крутагора.

Бацька Крутагора.

Хлопчыкі і дзяўчаткі—сябры Крутагора.

Пастух.

Рыгоркаў Васіль—таварыш Крутагора.

Лёнька—таксама.

Старшыня сельсавету.

Сакратар сельсавету.

Цімох—член камісіі.

Пятрук—член камісіі.

Абраша—хлопчык гадоў 13—14.

Міліцыянэр.

Мужчыны.

У аснову гэтае п'ескі ўзята апавяданьне украінскага пісьменьніка І. Сенчэнко „Скарб“.

СЦЭНА ПЕРШАЯ

Удзельнічаюць:

1. Крутагор	3. Бацька
2. Яго маці	4. Хлопчыкі, дзяўчаткі

Адбываецца ў хаце Крутагора. Звычайная вясковая хата. Маці разглядае чорную аксамітную істужку.

Маці. Гм, што-ж гэта за істужка? Гладзенькая, чорненькая, аксамітная. *(Разглядае, задумалася)*. А-а, успомніла. Шмат гадоў гэтай істужцы, ой шмат. Памерлі і дзед і бабка, нарасьлі новыя людзі...

Увайшоў бацька.

Бацька *(паглядзеў на матку, якая стаіць задуманьні)*. Што гэта ты стаіш, ды нешта задумаўшыся вельмі?

Маці. Ды я ўспомніла, бачыш, старынку.

Бацька. Якую гэта старынку?

Маці *(паказвае істужку)*. Ды вось, бачыш.

Бацька. А што гэта?

Маці. Істужка.

Бацька. Якая?

Маці. У тым і справа, што не абы-якая.

Бацька (*паглядзеў*). Аксамітная, ці што?

Маці. Ды гэта што—аксамітная. Гэта-ж з паповае расы.

Бацька (*усьміхнуўся, патузаў*). Моцная, на яе дзіва. Я думаю, што з яе была-б добрая падцяжка хлапцу. А то на ім-жа жалеза гарыць.

Маці. Ня ведаю, мо' і добра было-б.

З чарадою хлапчукоў і дзяўчатак убягае Крутагор.

Крутагор (*ускочыў першым*). Мамка, скоранька дайце мне чаго-небудзь пад'есьці.

Маці. Ох, які ты порсткі! Куды-ж гэта ты ўжо намерыўся ляпець?

Крутагор (*ломіць лусту хлеба*). Далёка, далёка.

Бацька. А мо' я цябе і ня пушчу.

Крутагор. Пусьціце, чаму не.

Маці. Паглядзі, бацька трымае папружку.

Крутагор (*глянуў*). Здаецца, гэта не папружка.

Бацька. Ты-ж не прабаваў. Вось давай папрабуем на табе, дык тады будзеш ведаць. (*Падыходзіць да яго*).

Крутагор. Не, не папружка, не, не папружка.

Бацька (з усмешкаю замахваецца). Ну, трымайся!

Крутагор (крыху спужана). Не, не.

Бацька (аддае істужку). На табе гэтую істужку. Маці зробіць падцяжку. (Крутагор бярэ). Ну, добрая будзе?

Крутагор (патузаў, ці моцная). Моцная.

Маці. Усё-роўна доўга яна на табе не патрымаецца. (Дае яму лусту хлеба з маслам. Дзеці абступваюць і разглядаюць істужку).

1-ы хлопчык. Ого, такое падцяжкі ні ў кога няма.

2-і хлопчык. Вядома, што няма.

1-я дзяўчынка. З такое істужкі шмат чаго можна было-б зрабіць.

Крутагор. А дзе вы, мама, яе ўзялі?

Маці. О, гэта, дзеткі, цікавая істужка. Ёй ужо многа-многа гадоў. Гэтая істужка на папу была. Ён у царкве рызыкаваў з ёю, тады гэта была яго раса.

Усе. Ого-го! Цікава.

Бацька. Раскажы хіба, дык і я паслухаю, што гэта там была за раса такая.

Усе. Ага, раскажэце, раскажэце.

Маці. Ну, добра, слухайце, як гэта было. І цяпер яшчэ на сьвеце многа цёмнага народу, а даўней ён быў куды цямнейшы. Ведама, ціснулі паны, пакутавалі людзі. Але раз нейк ушчачурыліся, каб адабраць у пана зямлю.

Крутагор. Ну, і адабралі, чаго-ж.

Маці. Пачакай, гэта цяпер адабралі. А тады нічога ня выйшла. Пан падстроіў сялянам штучку.

1-ы хлопчык. Вось ліха яму.

Маці. У гэтай вёсцы была старэнькая царква. А пан збудаваў новую, ды выпісаў новага папа, ды адзеў яго ў шаўковую расу.

1-я дзяўчынка. Дык няхай сабе і моліцца.

Маці. Каторыя былі багацейшыя сяляне, дык пайшлі ў новую царкву, а бедныя засталіся ў старой ды пачалі прыбіраць яе, каб іх, значыцца, царква выглядала лепей. І што вы думаеце: гэтая бедната ды цемната купіла папу аксамітную расу.

Бацька. Гэта была праўда, ці мо' ты казку нам расказваеш?

Маці. Цяпер гэта на казку выглядае, а тады гэта было сапраўды так. Мне тады было адзінаццаць гадоў. Прыбралі хораша царкву, а поп і пахаджае ў новай расе, нібы чорная птушка.

Галасы. Гы-гы, птушка!

Маці. Радуецца поп, што яму стала добра жыць. Радуецца і пан, што сяляне за царкоўным клопатам забыліся пра зямлю. А тут знайшоўся адзін, сярод беднаты, няверуючы чалавек ды кажа: „Людзі добрыя! што вы робіце? Навошта вы траціце свае грошы на

розныя аксамітныя рызы ды срэбныя кадзільніцы? Ці-ж ня лепш скарыстаць гэтыя грошы на што-небудзь іншае для нас і для дзяцей нашых?”

1-ы хлопчык. О, гэта ён добра сказаў.

Усе. Ага, ага.

Маці. А бабы і загулі на яго: „Змоўкні, грэшны чалавек, а то адлупцуем так, што ніколі не прачнешся“.

2-і хлопчык. Гы-гы.

1-ы хлопчык. От, дурныя бабы.

Маці. Ну, ён ня спужаўся іх і часта ўсё хадзіў і пад'южваў сялян, каб яны кінулі царкву, ды каб за панскую зямельку ўзяліся, каб адабраць.

Галасы. О, гэта добра.

Маці. Добра. Але знайшлося некалькі чалавек, пайшлі яны да вурадніка і расказалі яму, што ў іх завёўся бязбожнік і не дае спакою. Ну, і як бачыш гэтага чалавека адправілі ў Сібір.

Галасы. Ай, яй!

Маці. Думалі, што супакояцца іх душы. Не дайшоў яшчэ гэты чалавек да Сібіры, сяляне занепакоіліся. Сьніцца ім зямля. А як прысьніцца зямля, дык і той чалавек. Пайшлі ты сяляне да вурадніка і просяць, каб ён вярнуў чалавека: „Мы яго загналі туды, мы яго і вярнуць можам“,—кажуць яны.

Бацька. Ого, вернеш.

Маці. Вядома, што не вярнулі. Пайшлі да папа.

1-ы хлопчык. Эх, якія-ж яны.

Маці. Поп, як поп, а ветрам ад яго іншым дзьме. Развёў такую казань, што сяляне нічога не маглі зразумець. Пасьля бачаць, што іх айцец ня туды гне, яны і пытаюць: „Хто табе, чалавеча добры, вось гэтую аксамітную расу справіў?“

Галасы. Ага, ага.

Маці. Гэта, кажа, мне бог даў.

Крутагор. От, жулік!

Усе (*засьмяяліся*).

Маці. Скідай, кажуць тады сяляне, паглядзім, як ён табе дасьць.

1-ы хлопчык. Садраць з яго!

Маці. Так, і пачалі здзіраць. Памялі яны гэтую расу, пакудлычылі папа, пасьмяяліся ды пайшлі.

Галасы (*ажыўлена*). О, так і трэба.

Няхай не бярэ чужога.

А ён, мусіць, не хацеў аддаваць.

Мусіць, добра пакудлычылі яго.

Крутагор. Шкада, што я ня бачыў.

Маці. Пачакайце. Мужыкі ад папа, а поп да вурадніка.

1-ы хлопчык. Вось як ён?

Маці. Назначылі суд. Назначылі суд і прысудзілі (*паўза*) вярнуць расу папу.

Крутагор. Няправільна! праўда?

Усе. Няправільна! Няправільна!

Маці. Пачакайце вы, гэта-ж вам ня мітынг.

Я раскажаю, як яно было. Вядома, што ня-
правільна, дык-жа сяляне падалі тады ў па-
вятовы суд.

1-ы хлопчык. О, добра.

Маці. Пачакайце. Там таксама прысудзілі
расу папу.

Крутагор. Трэ' было падаць іх у газэту.

Усе. Ага, ага.

Маці. О, якія-ж вы сьмешныя. Дзе там
былі тые газэты, хто іх калі чытаў? Гэта
цяпер, дык усюды гэтых газэтак, а даўней
ня было.

Бацька. Ды ці ўмелі пісаць.

Маці. Вядома, што не.

Крутагор. А мы ўмеем. Мы сваю газэтку
ў школе робім.

Бацька. Штаноў зашпіліць ня ўмееш, а
пішаш, праўда, сын? *(Дзеці засьмяяліся.
Засьмяялася і маці).*

Крутагор. Не. Зашпільваць умею і пісаць
умею.

Бацька. Ну, добра, слухаем далей.

Маці. Паехалі сяляне ў губэрню, да самага
губарнатара. А ў губарнатара, у яго канцы-
лярый многа было служачых, кожнага трэ'
было падмазаць, каб канцылярскія калёсы ня

рыпелі. Езьдзілі, езьдзілі сяляне, мазалі, мазалі канцылярыстых ды адвокатаў.

1-я дзяўчынка. А чым яны іх мазалі?

Кругагор. Здорам, ха-ха-ха! (*Усе засьмяяліся*).

1-ы хлопчык. Грашыма, чым-жа.

Маці. Так. І столькі прамазалі грошай, што можна было-б цэлую сотню купіць такіх расаў. Аж пяць гадоў судзіліся за гэтую расу.

Усе. Ай, яй!

Маці. А пан з папам пасьмейваюцца. Нарэшце дачуўся архірэй. Брыдка яму стала. Ададайце, кажа, расу сялянам, бо падрываеце толькі веру. От, яны забралі яе ды меліся прадаць, але-ж за яе больш дваццаці рублёў ніхто не даваў. А прасудзілі яны аж сто пяцьдзесят.

Бацька. Здрава ўмазаліся.

Маці. Ага-ж. Тады яны наважылі падзяліць, каб кожнаму дасталася частачка, каб кожны ведаў, успамінаў ды ўнукам сваім пераказваў, чаго ня трэба рабіць і як ня трэба лезьці ў дурні. Адна такая частачка, вось гэтая істужка, і прыпала майму бацьку. Маці палажыла ў прыскрынак і сказала: „Няхай ляжыць, няхай нашы дзеці і ўнукі ня будуць такімі дурнымі, як іх бацькі і дзяды“. Вось і ўсё.

Бацька. Та-ак. Цікавая гісторыя. Што-ж ты мне не расказала раней?

Маці. Ды я забылася пра яе.

Крутагор. Ну, мы ня будзем такімі дурнымі.

Маці. Дык вось, якая будзе ў цябе дарагая падцяжка.

Крутагор. А калі вы мне прышыеце яе?

Маці. Ды хоць і цяпер. Скідай штаны, дык я і прышыю.

Крутагор (*закруціўся*). Во, добра. (*Да дзяцей*). Вы пачакаеце крышку.

1-ы хлопчык. Доўга чакаць, трэба ісьці.

Усе. Пойдзем, пойдзем.

Крутагор. Крышачку пачакайце, я скіну. (*Пачынае скідаць штаны*). Мамка мне прышыюць, ды пабяжым да Ціахода. (*Маці і бацька лёганька ўсьміхаюцца*).

Заслона

СЦЭНА ДРУГАЯ

Удзельнічаюць:

1. Ціаход	3. Лёнька
2. Крутагор	4. Васіль
5. Пастух	

Адбываецца каля лесу. Тут стаяць вясковыя хлапчукі: Ціаход, Крутагор, Лёнька і Рыгоркаў Васіль. Ціаход грае на дудцы. На Крутагоры чорная падцяжка. Здалёк чутна труба пастуха.

Крутагор (да Лёнькі). Дай мне, Лёнька, свайго ножыка, я спушчу сабе дудку.

Лёнька (у гэты час стружа нешта). Мне не шкада, але і мой вытупіўся, ня рэжа, а толькі коўзае.

Крутагор. А ты шкадуеш.

Лёнька. Вот сказаў, —шкадую: вазьмі, але ўсёроўна ты ім нічога ня зробіш. (Дае ножык).

Ціаход. Ты што, здаецца, зьбіраешся хвойку глуміць.

Крутагор. А табе шкада?

Ціаход. А табе не шкада?

Крутагор. А што, я многа псаваў?

Ціхход. Я ня ведаю, але ведаю, што з аднае хвойкі ты дудкі ня зробіш.

Крутагор. А можа і зраблю.

Ціхход. А як ня выйдзе?

Крутагор. А што,—табе аднаму на дудцы іграць?

Ціхход. Іграй сабе і ты, але-ж я хвойкі не псаваў.

Крутагор. Дык нехта псаваў.

Ціхход. Выбачай, у мяне ня з хвойкі скручана, а ў звычайным бярозавым палене выкручана дзірка і зроблена дудка.

Крутагор. А калі ў мяне няма чым пра-круціць?

Ціхход. Пайдзі да каваля і прапячы.

Крутагор. Мне цікава, ці не наняўся ты сьцерагчы лес?

Ціхход: Пакуль што я не наймаўся, але ведаю, што глуміць маладое дрэва ня можна.

Крутагор. Гэта я ведаю і без цябе.

Ціхход. Ведаеш і хочаш глуміць. А мо' з гэтага тоненькага дрэўца вырасьце такое дрэва, што будзе самае лепшае ў лесе, мо' з яго выйдзе некалькі добрых бяровеньяў, а з гэтых бяровеньяў многа добрых дошчак, а з гэтых дошчак прыгожыя дзьверы, рамы, стол? А ты хочаш папсаваць яго на адну дудачку.

Лён'ка. Няхай псуе, а ляснік пабачыць ды здзярэ шапку.

Ціхаход. Вось успомніў ты пра шапку. Скажы, Крутагор, падабаецца табе твая шапка?

Крутагор. Вядома, што падабаецца, бо яна лепшая, як у вас.

Ціхаход. А ты ведаеш, адкуль яна ўзялася?

Крутагор. Башка купіў, адкуль-жа.

Ціхаход. Дзе ён яе купіў?

Крутагор. У краме, дзе-ж.

Ціхаход. А ў краму яна адкуль трапіла?

Крутагор. А мне якое да гэтага дзела?

Ціхаход. Вось гэта і дрэнна. Твая шапка, браце, не сама вырасла.

Крутагор. А ты вельмі ведаеш, адкуль узялася мая шапка.

Ціхаход. Я ведаю.

Крутагор. Ну, адкуль-жа?

Ціхаход. Перш, чым трапіць на тваю галаву, яна расла сабе прывольна недзе ў полі. Тады яшчэ яна ня была шапкаю, а расла, як бавоўнік. Гэты бавоўнік сабралі, нагрузілі на поезд і адвезьлі на фабрыку. Там яна доўга хадзіла з цэху ў цэх, пакуль, нарэшце, з яе выткалі прыгожую тканіну. А ўжо з гэе тканіны кравецкая фабрыка нарабіла многа, многа шапак і разаслала іх па коопэратывах. У адзін з іх зайшоў твой бацька ды купіў гэтую шапку. *(У гэты час Васіль,*

залажыўшы рукі назад, пахаджваў і не зварачаў на шапку ніякае ўвагі).

Крутагор (падкінуў шапку ўверх). Ага, але-ж такое шапкі ні ў кога няма, нават у грамадзяніна Васіля, магу нават залажыцца.

Васіль (супыніўся, нахмурыў бровы, прышчурыву вочы, перадражніў). Грамадзянін... Шапка то шапка, і вельмі добрая, а вось ня зробіш так, як я зраблю са сваёю. (Ён узяў з галавы шапку, залажыў яе ўтрое і палажыў у кішэню).

Крутагор. Падумаеш, — якая важнасьць! (Зьняў з галавы шапку). Раз! (Залажыў яе напал і палажыў у кішэню). Гатова.

З кустоў голас: „Гу-гу-у-у!“

Лёнька. Што гэта? (Крутагор выхапіў з кішэні шапку, хутка надзеў і спужана аглядаецца).

Ціхаход (звярнуўся ў той бок, адкуль быў голас). Хто гэта тут пужае і каго?

Зьяўляецца пастух.

Пастух. А хоць-бы і цябе.

Ціхаход. А я ніколі ня пужаюся.

Усе. А, гэта вунь хто.

Васіль (да Крутагора). А Крутагор думаў, што гэта ляснік ідзе.

Пастух. А вы што тут робіце?

Лёнька. Ды нічога,—гуляем, хадзілі па полі, а цяпер прайдзем паўз лес—ды дадому.

Пастух. Паўз лес, а праз лес нябось баіцеся?

Крутагор. Мы баімся? Чаго гэта мы будзем баяцца?

Пастух. Ня ведаю мо' ваўкоў, а мо' бандытаў.

Ціхаход. Дзе тут тья бандыты?

Пастух. У лесе, дзе-ж.

Ціхаход. Нешта я пра гэта ня чуў.

Лёнька. І я таксама.

Васіль. Ня чуў і я.

Пастух. Бо позна радзіліся.

Крутагор. Чаму гэта вы думаеце, што мы позна радзіліся?

Пастух. А хто-ж, па-твойму, радзіўся раней—ты, ці я?

Крутагор. Вядома, што вы.

Пастух. Дык вось, я і ведаю пра бандытаў, а ты не.

Крутагор. Чуў і я, як яны забівалі людзей, кралі, а іх лавілі.

Пастух. Э-э, гэта што. А скажэце мне, што вы ведаеце пра атамана Грака?

Крутагор. Чулі і пра Грака.

Пастух. Ну, што вы чулі?

Ціхаход. Як я чуў, расказвала мне маці, дык гэта быў добры чалавек, за бедных стаяў ды паноў лупіў.

Пастух. Праўда сказана. (*Задаволена*).
А я яго добра ведаю. Служыў я тады ў
Залесьсі, таксама пасьвіў гавяду і часта з ім
бачыўся.

Крутагор. Вы з ім нават бачыліся?

Пастух. У-у-у! Колькі мы з ім пагутарылі,
пакурылі...

Лёнька. Мусіць, ён быў вельмі страшны?

Пастух. Для паноў, ого-го! Гэта-ж было
тады, як тут былі белапольскія легіёны. Ох,
і стараліся-ж паны, каб як увабраць яго.
І дзень і ноч шукалі яго. (*Глядзіць, каб не
пайшло ў шкоду быдла*). Хаця каб там не
залезьлі ў шкоду.

Васіль Не, там-жа падпасыч, а каровы-ж
спакойна ходзяць.

Ціаход. Раскажэце нам, дзядзька, пра
атамана Грака.

Крутагор. О, праўда, я вельмі люблю па-
слухаць.

Пастух. Вось так: бывала сядзіш на пян-
чуку, пляцеш лапаць, задумаешся, а ззаду
галінка трэсь.

Лёнька. Ой, страшна.

Пастух. Вось бачыш табе ўжо страшна.

Крутагор. А мне ніколечкі.

Пастух. Гляджу—Грак. Закурваем. А то,
бывае, дастану з торбы кавалак хлеба, ён
возьме есьць і расказвае.

Лёнька. От, бедны, галодны быў.

Пастух, Усяк, дзеткі, бывала. Бывала, што і грошай у яго хапала, а есьці ня было чаго. Ды ён-жа не адзін быў. Дык вось аднаго разу пачалася на яго аблава. Загадалі пань злавіць яго, сотні тры сагналі мужчын і пайшлі па лесе. А загадана было ісьці па лесе ціханька, каб і трава ня шасьнула, а яны ідуць ды галёкаюць. Гэта значыць знарок. А Грак сядзіць пад кузьцікам. А паўз яго праходзяць, з аднаго боку Яўтух, а з другога Сьвірыд. Ubачылі яго.

Крутагор. Ой!

Ціхаход. Спакойна.

Пастух. Хе-хе. Яўтух кінуў яму пачак махоркі, а Сьвірыд сярнічкі і пашлі далей, быццам і ня бачылі яго.

Крутагор. Гэта былі малайцы.

Пастух. А гэта былі абодва кавалі, а Грак таксама быў кавалём, і яны былі памочнікамі яго. Прайшла гэтая аблава, а Грак вылез з-за куста, закурыў Яўтухавае махоркі, прыпаліў Сьвірыдаваю сярнічкаю ды пайшоў сабе. *(Усе засьмяяліся).*

Васіль. Значыць, чалавеку пашанцавала.

Пастух. А то аднаго разу сустрэўся ён з панам Гардылам. Грак і кажа яму: „Добры дзень, пане Гардыла“. Той насупіўся і дастае ляморвар.

Крутагор. Ого!

Пастух. А Грак яму і кажа: „А вы думаеце, пане, што ў мяне няма гэткае самае штукі?“ І паказвае яму—у адной руцэ ляворвар, а ў другой бонбу.

Лёнька. Ой, мусіць нешта будзе.

Крутагор. А ты ўжо спужаўся?

Пастух. Пачакайце. Пан ужо здрэфіў.

Крутагор. Вось бачыш.

Пастух. Грак садзіцца ў яго каламажку, едзе з ім разам і пытае: „Ну, як вам жывецца, пане Гардыла?“ А пан і адказвае: „Учора добра, а сёння не“. „А чаму, скажэце,—пытае Грак,—вы так недалікатна сустрэлі мяне? Я вам дзеньдобры, а вы наставілі на мяне ляворвар?“ „Ты-ж усёроўна заб'еш мяне“,—адказвае пан. „Так, вы не памыліліся,—адказвае Грак,—пан з кавалём ня могуць доўга ехаць на адной каламажцы“. Выйшлі з лесу тры Гракавы таварышы, забралі пана Гардылу, і больш ён з лесу не вярнуўся.

Лёнька. Ой, страшна!

Крутагор (*абурана*). Дык ня слухай, калі табе страшна. А я магу дзень і ноч слухаць.

Пастух. Пасья забілі легіёны і Грака. А перад гэтым ён са сваёю ватагаю пабываў у гасьцях у аднаго пана Мацісона. Забралі ў яго многа золата і хавалі недзе яго, каб пасья аддаць саветам.

Крутагор. От быў чалавек, каб такіх было больш.

Пастух. Псі-і, каб такія былі ўсе, як ён, дык ад легіёнаў ды паноў толькі-б пыл курэў.

Крутагор. Каб я тады быў такім, як цяпер, дык напэўна быў-бы разам з Гракам.

Ціхаход. Так. Я чуў, казалі мне маці, што ён за праўду стаяў, яго любілі бедныя сяляне і ненавідзелі паны. Скінем, хлопцы, шапкі і схлімся перад такім чалавекам, як атаман Грак. *(Ціхаход скідае шапку, за ім скідаюць усе. Пастух скінуў шапку і перахрысьціўся).*

З а с л о н а

СЦЭНА ТРЭЦЯЯ

Удзельнічаюць:

1. Крутагор   2. Ціаход

Адбываецца ў лесе. Шчабечуць птушкі. Здалёк чуваць галасы Крутагора і Ціахода. Яны спрачаюцца.

Крутагор. А я табе кажу, Ціаходзе, раз чалавек высокі ды таўсматы, ён павінен быць дужым. А малы адкуль возьме сілу?

Ціаход (*ідучы за ім*). А я табе кажу, Крутагор, што сіла даецца чалавеку не па росту.

Крутагор. Каторы конь здаравейшы,—малы ці вялікі?

Ціаход. Калі малы ды сыты, дык ён здаравейшы за вялікага худога.

Крутагор. А! калі сыты.

Ціаход. Ну вось табе таксама і чалавек: бывае высокі, але нядужы, і другі меншы ростам можа лёгка пакаціць яго. Ды нашто табе далёка. Ты-ж, здаецца, крышку большы за мяне, але-ж я цябе валяю.

Крутагор. Ой, многа разоў ты мяне паваліў
Ціхахад. Колькі разоў дужаліся толькі і паваліў.

Крутагор. А я цябе ні разу не паваліў, — ну, скажы?

Ціхахад. Ну, мо' разоў два ўдалося.

Крутагор. А вось бачыш!

Ціхахад. Я-ж ня слонь, які вось, скажам, такое дрэўца на вяршкоў чатыры таўшчыні свабодна можа вырваць. А то можа здарыцца, што і ня вырве.

Крутагор. Што? Слонь ня вырве такога дрэўца? Ды яго ўсякі чалавек можа вырваць.

Ціхахад. Голымі рукамі?

Крутагор. А што-ж?

Ціхахад. Эх, таварыш Крутагор, памыляешся ты. Чалавек голымі рукамі ніколі гэтага не асіліць. Звычайны чалавек, праўду кажучы, зможа вырваць сякое-такое дрэўца, але толькі тады, калі, па-першае, гэта будзе ня дуб, а, па-другое, калі ўтаўшчкі гэтае дрэва будзе ня больш вяршка, і, па-трэцяе, калі корань будзе ісьці ня ўглыб зямлі, а больш зверху.

Крутагор. От сказаў! Так яго і ўсякі дурань зможа выцягнуць, і ніхто гэтаму ня здзівіцца. Не заўсёды людзі былі такія кволыя, як цяпер. Калі даўней дзікі чалавек бадзяўся па лесе, дык не разьбіраў, ці дуб, ці ня дуб; ён вырываў усё, абы толькі абара-

ніцца ад зьвера. Але-ж, цяпер ёсьць людзі, якім вырваць дрэва ўсёроўна што плюнуць.

Ціхаход. Вось гэта навіна. Страшэнна люблю глядзець на ўсякія дзівы. Але што-ж, дуба ты ніколі не перадужаеш, а з крушынаю справішся. Нават было-б дрэнна, каб мы не падужалі вунь тае лазіны.

Крутагор. Ты так думаеш?

Ціхаход. Так.

Крутагор. А што будзе, калі я павалю той дубок?

Ціхаход. Нічога ня будзе, хіба толькі ў часе работы ў каго-небудзь могуць пажоўкнуць штаны.

Крутагор. Я думаю, што гэта не пра мяне гутарка?

Ціхаход. Як сабе хочаш.

Крутагор. А ну пабачым. *(Ён рашуча падышоў да дубка, плюнуў у далоні і сам сабе).* Здалёк ён выглядаў крыху меншым.

Ціхаход. Пабачым. *(Прылёг ці прысеў і жуе травінку. Крутагор узяўся за дубок і пачаў яго хістаць ва ўсе бакі).*

Крутагор. Падаецца.

Ціхаход *(счакаўшы).* Ну, як?

Крутагор. Хутка выверну, вось пабачыш.

Ціхаход *(спакойна).* Пачакаем яшчэ.

Крутагор. Пасьмянешся пасьля.

Ціхаход. Ды я не сьмяюся. *(Крутагор сагнуў дубок, ногі яго пасунуліся па траве,*

і ён сеў на зямлю і так, седзячы, пачаў яго тузаць. Ціхаход углядаецца на неба). Эх, якое хараство гэтае сіняе неба з белымі хмаркамі! Вунь два белыя мядзьведзі на крыгах плывуць і пазяхаюць. О, скочылі ў воду, паплылі. (*Счакаўшы*). А вунь нейкі востраў. Белыя стаенныя коні, а ззаду нешта страшнае. А гэта, мусіць, леў і людзі з белымі трапачкамі на галавах. Ух, пабеглі, пабеглі.

Крутагор. Хто пабег.

Ціхаход (павярнуўся да яго). А гэта там маркі. Ну, як у цябе?

Крутагор. Трашчыць яй-права трашчыць.

Ціхаход (падымаючыся). А мне шкада гэтага дубка... (*Раптам Крутагор усхапіўся і пачаў шалёна падскакваць і лапаць рукамі па штанох. На яго напалі мурашкі*).

Крутагор (*сьціснуўшы зубы*). А-ххх, хі-і-і...

Ціхаход (сьмяючыся). Ты, Крутагор, танцуеш, як папуас вакол сьвятога агню. Што з табою здарылася, сябра мой? Можа ты хочаш зьдзівіць сьвет сваёю фізкультураю.

Крутагор (*са злосьцю*). А ідзі ты к ліхой долі! (*Ён падскачэў, адшпіліў падцяжку, скінуў штаны, пачаў вытрасаць іх і церці ногі*).

Ціхаход. А, разумею; гэта ты папаўся ў лапы жоўтых мураўёў. Але-ж навошта ты так неміласэрна нішчыш іх?

Крутагор. Што? Я іх нішчу? Ня я іх нішчу, а яны мяне. (*Ён старанна чухаўся і вытрасаў іх*). І так заядла, што нельга ўстаяць на месцы, а ты-ж ведаеш, які я цьвёрды. Калі маці пачне лупіць венікам, дык я і не зварухнуся, а тут нібы вогненымі іголкамі коле мяне. Трэба мець сланёвую скуру, а я ў мяне няма.

Ціхаход. І ня будзе, мой сябра.

Крутагор. Вядома, што ня будзе. (*Надзявае штаны і мерацца зашпіліць падцяжку*).

Ціхаход. Чакай, таварыш Крутагор, што гэта ў цябе такое?

Крутагор (*паказвае на падцяжку*). Вось гэта?

Ціхаход. Ага.

Крутагор. Як што? Звычайная падцяжка, што службыць... ну, ты сам ведаеш, для чаго яна. (*Яму стала ніякава, падцяжка засталяся незашпіленаю*).

Ціхаход. Калі не памыляюся, ты, таварыш Крутагор, калісьці расказваў мне пра гэтую рэч. Я ўспамінаць ня буду, бо бачу, што ты і так чырванееш. Гэта сумная гісторыя і кажа аб цемнаце нашых дзядоў і аб хітрыках іхных ворагаў. Але, як табе вядома, рэвалюцыя вымела з зямлі гэты бруд, а нам з табою трэба давесьці справу да канца.

Крутагор. Што гэта ты хочаш сказаць?

Ціхход. А казаў тое, што адарві ты гэтую комэдыю. Няма тых, хто рабіў гэтую гісторыю, ня трэба і памятки аб ёй.

Крутагор. А ведаеш, што? Мы яе пахаваем.

Ціхход. Пахаваем. Гэта будзе вясялае, радаснае пахаваньне. Ты-ж ня будзеш плакаць?

Крутагор. Што, плакаць? (*Напяў падцяжску*). Рэж!

Ціхход (*дастаў ножык, нарыхтаваўся*). Калісьці яна была прычынаю вялікіх сварак сярод нашых дзядоў. Пэўна-ж, што яна ня была такою, як цяпер, ды і сьвет быў не такі, як цяпер...

Крутагор. Рэж! Годзе табе размаўляць.

Ціхход (*рэзнуў, падцяжска разьляцелася на два кавалкі*). Гатова. А цяпер пахаваем яе,—ведаеш дзе? Вунь пад тым дрэўцам, якое змагалася з табою. Не для падцяжкі мы гэта зробім, а для дрэўца. Тканіна з часам згіне і гэты гной дапаможа дрэўцу вярнуць тыя сілы, якія яно ўтраціла дзякуючы табе.

Крутагор. Праўда, братка Ціхход. Я вінаваты перад гэтым дрэўцам.

Ціхход. Выграбай ямку, а я прыгатую яе да пахаваньня. (*Крутагор пачаў выграбаць ямку, а Ціхход узяў у рукі падцяжску і павольна, урачыста пачаў прамову*). Вось так. У імя новага жыцьця ты павінна загінуць. Мы, як бачыш, ня плачам і ня дума-

ем аб гэтым. Мы толькі рады, што кончышся ты і скончацца цяжкія ўспаміны. (*Да Крутагора*). Капай, капай! (*Кажса далей*). Пройдзе дзень, другі, трэці, пальюцца дажджы, падзьме вецер і прыемна зашуміць сваім лісьцем гэты малады дубочак. Ён будзе адчуваць, як ідзе да яго новая сіла, сіла, якая ўзялася ад сьмерці падцяжкі. Мы, Ціхаход і Крутагор, рады гэтаму і голасна выказваем цяпер і ныве і заўсёды. Амін!

Крутагор (*усхапіўся і крыкнуў*). Не, не амін! не амін! Няхай мяне разьвее вецер, калі я тут не знайшоў скарбу! Хадзі сюды, глянь! (*Ціхаход падышоў*). Глядзі, тут нешта жалезнае, думаю, што тут не гаршчок з чарапкамі, а цэлы кацёл золата.

Ціхаход. Капай. (*Капаюць удвох*).

Крутагор. Нешта круглае, падобнае на знарад.

Ціхаход. Так, здаецца гэта знарад. Глядзі, калі ён набіты, дык будзе нам золата.

Крутагор (*спуджана*). З патронамі, кажаш?

Ціхаход. А што ты думаеш.

Крутагор. Тады мы ўкінем яго ў агонь і самі паўцякаем. От бухне; аж зямля задрыжыць, і неба затуманіцца.

Ціхаход (*падняўся*). Стой, мы гэтага ня будзем рабіць. Ты забыўся, што нарабіў сабе Сьцяпанкаў Васіль. І цяпер ходзіць сьля-

пым. Хто ведае, што тут ёсьць, мо' тут бандыцкі склад; яны, кажуць, некалі тут гойсалі, а мо' застаўся знарад з таго часу, як палякі абстрэльвалі нашу вёску.

Крутагор. Нічагусенькі! я бачыў многа знарадаў. Рраз! Вось ён. (*Выцягнуў знарад*).

Ціхахад. Пачакай, ня выцягвай далей.

Крутагор. Глянь, Ціхахадзе, тут нейкія літары выдзяўбаны.

Ціхахад (*радасна*). Ой, сапраўды нешта цікавае! (*Выцягваюць*).

Крутагор (*выцірае знарад*). Што-ж тут напісана? Чакай, чакай: „адкруці галоўку“. Бачыш, што тут пішацца: „адкруці галоўку“

Ціхахад. Ага!

Крутагор. Гэта мы зробім (*пачынае адкручваць*). А ліха на яе, заіржавела.

Ціхахад. Пастукай каменчыкам.

Крутагор. Каб-жа ня выбухнула.

Ціхахад. Не павінна, бо гэта, па ўсяму відаць, ня звычайны знарад. (*Крутагор пастукаў і пачынае адкручваць*).

Крутагор (*радасна*). О, падаецца!

Ціхахад. Пайшло?

Крутагор. Пайшло! Чакай, стала.

Ціхахад. Пастукай яшчэ. (*Крутагор стукае*).

Крутагор. Не, не даецца. (*Пастукаў яшчэ*). Пайшло, пайшло. Гатова! (*Крутагор трымае ў руках галоўку, а Ціхахад знарад*).

Ціхаход (*пачаў прамову*). Сёння ў нас цікавы дзень. Увесь сьвет повен усякага дзіва. Карчуеш дрэўца і нехаця знаёмішся з мурашкамі. Ня было-б дрэўца і ня было-б чаго вырываць. Ня было-б мураўёў, ня трэ́ было-б скідаць штаноў. Ня скінуў-бы штаноў, ня прыкмеціў-бы падцяжкі. Не пахавалі-б падцяжкі, не знайшлі-б знарад. Бачыш, таварыш Крутагор, усё ідзе нейкім бясконцым ланцугом. І гэта цікава. Вось гэта знарад напэўна вельмі цікавы, і, як мне здаецца, мы зараз дазнаемся аба ўсім. Вось тут тырчыць кавалак паперы.

Крутагор. Ну, і завёў-жа ты, Ціхаход, як які дакладчык. У цябе-ж у руках такая цікавая рэч, трэба хутчэй даведацца, што тут такое, а ты пачаў пра штаны, пра падцяжку, пра мурашкі.

Ціхаход. Не сьпяшайся, мой сябра Крутагор, пасьпеем яшчэ з казамі на торг. Тое, што маем у руках, нікуды не ўцячэ. Справа ня ў тым, каб дастаць цукерку, а ў тым, каб смачней яе зьесьці. А мне прыемна сядзець і трымаць у руках таямніцу.

Крутагор. Табе цікава, а публіка павінна чакаць, пакуль ты надумаешся паглядзець? Кінь ты, Ціхаход, свае размовы, даставай хутчэй тую паперу! (*Да публікі*). Правільна, грамадзяне?

Галасы (*з публікі*). Правільна, правільна.

Крутагор. О, чуеш?

Ціхаход. Ну, добра. Я дастаю. (*Выцягвае скрутак паперы, разгортвае яго і чытае*). Дзеньнік Грака.

Крутагор (*Радасна*). Дзеньнік Грака! Чытай, чытай!

Ціхаход (*чытае*). Бі паноў і капіталістых, зьнішчай буржуазію, няхай жывуць мазольныя рукі!

Крутагор. А во: 12 мая 1920 г. (*Чытае*). „Прымі, госпадзі, душу раба твайго пана Гардылу. Мы яго расстралялі. А зловяць нас, таксама расстраляюць“. А во: „15 мая. Сёньня польскія жандары злавілі майго сябра Івана Галушку і запаролі шампаламі“.

Ціхаход. „17 мая. Нас трое. Учора зноў была аблава, але Яўтух нас папярэдзіў, і паны засталіся з носам. Вялікая злосьць падступае да сэрца, хочацца быць лютым зьверам. А легіянеры п'юць кроў, палошчуцца ў ёй. Некалі людзі прачытаюць гэты дзеньнік, мяне ўжо тады ня будзе, гэта я ведаю, але ведайце ўсе, што няма такога кары, няма такога злачынства, на якое не пайшлі-б паны, ахоўваючы сваю маемасьць“.

21 мая. Мы ўжо ня ходзім у вёску даведвацца, аб тым, што робяць легіянеры. Да нас самі ідуць хлопцы з адрэзамі. Гракава армія павялічваецца з кожным днём, з кожнаю гадзінаю. Пане Пілсудзкі! Ты доўга не

пратрымаешся. Хутка ў Грака будзе большая сіла, чым у цябе, хутка забяром увесь павет, а там пабачым. Заўтра ў паход. Калі я загіну, я думаю, і маю права думаць, што той скарб, які застанеца, не загіне марна, а пойдзе на карысьць новае дзяржавы. Заўтра я іду ў паход. Можа заўтра мяне ня будзе, але ўсякі, хто знойдзе ці запіскі, ці плян мясцовасьці, дзе схован скарб, павінен выканаць маю апошнюю волю—усёроўна, ці заўтра, ці праз тысячу год. *Грак*“.

Крутагор. Што, канец?

Ціаход. Канец. Яго-ж палякі забілі і больш ён ня мог пісаць.

Крутагор. А як-жа скарб? Ён-жа тут піша пра скарб, пра плян мясцовасьці, дзе ён схаваны.

Ціаход. Чакай, вось тут яшчэ ёсьць нейкі асобны скрутачак.

Крутагор. Даставай. (*Ціаход выцягвае, раскручвае*).

Ціаход. Гэта маленькі і мала тут напісана. (*Чытае. Крутагор паўтарае за ім кожнае слова*). „Адмерай ад гэтага месца дзьвесьце крокаў на захад, адварніся тварам на поўдзень. Прайдзі тады дванаццаць сажняў і капай“.

Крутагор. Значыць, усё?

Ціаход. Як бачыш. (*Задумаўся*).

Крутагор (радасна). Ціхаход, мы знойдзем скарб!

Ціхаход. Так, скарб мы, мусіць, знойдзем. Але ці думаеш ты аб тым, якім быў Грак, які загінуў чалавек!

Крутагор. Думаю, братка, думаю. (*Ціхаход здымае шапку. Крутагор глянуў на яго і таксама зняў шапку.*)

Ціхаход (рашуча). Адмервай.

Крутагор (затупаў). Чакай, а дзе-ж захад?

Ціхаход. У гэты бок.

Крутагор. Дзвьесьце крокаў?

Ціхаход. Дзвьесьце. (*Крутагор пачынае мераць і лічыць: раз, два і г. д. Ціхаход трымае ў руках знарад і моўчкі таксама адмервае. Пайшлі.*)

На сцэне цямнее.

СЦЭНА ЧАЦЬВЕРТАЯ

Удзельнічаюць:

1. Крутагор   2. Ціаход

Адбываецца ў лесе. Ціаход і Крутагор стаяць адзін ад аднаго на крокаў чатыры і спрачаюцца.
Крутагор з рыдлёўкай.

Крутагор. Я табе кажу, што тут, якраз тут кончылася дзэвесьце крокаў.

Ціаход. Памыляешся, таварыш Крутагор. Дзэвесьце крокаў кончылася якраз тут, дзе я стаю.

Крутагор. Чаму гэта ты так думаеш?

Ціаход. Гэта я нават адчуваю.

Крутагор. Я таксама адчуваю.

Ціаход. Я адчуваю, што ты памыляешся.

Крутагор. Ніколі!

Ціаход. Таварыш Крутагор! Адмерваючы крокі, ты, здаецца, паваліўся?

Крутагор. Паваліўся.

Ціаход. Ты бегаў па рыдлёўку, дык ці стаў ты на тое самае месца, на якім стаяў да рыдлёўкі?

Крутагор. Стаю на тым самым месцы, бо яго зазначыў.

Ціхход. Зазначыў? Нічога ня значыць. Я пінен табе зазначыць, што ты памыляешся. Прызнай свае памылкі, і мы зараз-ж рас-
вачнем работу.

Крутагор. Ну, дык давай будзем капаць вось тут, пасярэдзіне.

Ціхход. Эх, таварыш Крутагор, ты-ж здаецца першага мая быў на мітынгу і здаецца чуў, што сказаў дакладчык пра сярэдзіну. (*Горача*). У наш момант ня можа быць сярэдзіны. Ёсьць два выбары. Я табе раю капаць тут.

Крутагор. Ладна. (*Пачынае капаць*). Нейк страшна.

Ціхход. Капай, браце, няма чаго пужацца. Мы-ж ня крадзем, а выконваем наказ добрага чалавека.

Крутагор (*капае*). А што, каб ён пабачыў нас, пазабіваў-бы?

Ціхход. Цудны ты, як гэта ён пабачыць, калі яго даўно няма жывога. І як я чуў, дык ён любіў малых хлапчукоў. Мы таксама напэўна здружыліся-б з ім.

Крутагор. Ох, цяжкаята капаць.

Ціхход. Дай я пакапаю.

Крутагор. Пакапай крышку, а пасья я зноў буду капаць. (*Перадае рыдлёўку*). **Ціхход**

капае). А калі тут будзе вялікая цяжкая скрынка, такая, што мы і не падымем.

Ціхход. Тады будзем думаць пра гэта.

Крутагор. Невядома, ці яна замкнёна, ці не.

Ціхход. Я думаю, што павінна быць замкнёна.

Крутагор. А як-жа мы яе адымаем?

Ціхход. Слухай, таварыш Крутагор. Мядзьведзя мы яшчэ не забілі, а ты ўжо думаеш, як будзем зьдзіраць скуру.

Крутагор. Можна лічыць, што і забілі.

Ціхход. Пачакай яшчэ! (*Рантам*). Стой! (*Крутагор нахіліўся*). Нешта бразнула.

Крутагор. Ага! Дай, братка, я пакапаю.

Ціхход. Пачакай.

Крутагор. Дай мне рыдлёўку, я хутчэй.

Ціхход. Май цярпеньне. (*Капануў*). О, зноў стукнула.

Крутагор (*нецярыліва*). Дай мне рыдлёўку, я памацаю.

Ціхход. Ну, на.

Крутагор (*капануў*). Скарб! (*Старанна капае*).

Ціхход. А ты больш асьцярожна.

Крутагор. Нічога, ён будзе ў нашых руках! (*Кінуў рыдлёўку і грабе рукамі*).

Ціхход (*уханіў рыдлёўку*). Пусьці, я капану яшчэ рыдлёўкаю.

Крутагор. Ну, капані два разы злева. Даволі, даволі. (*Ціхаход кінуў рыдлёўку, і яны ўдвох пачалі выцягваць скрынку*).

Ціхаход. Ну, раз!

Крутагор. Два. (*Выцягнулі*).

Ціхаход. Готова!

Крутагор. Готова!

Ціхаход (*стукнуў Крутагора па плячах*).

Эх, Крутагор! Які сёньня шчаслівы дзень!

Крутагор (*радасна*). Так, Ціхаходзе, ня веру вачом сваім, што вось гэта—вялікі скарб.

Ціхаход. Атамана Грака!

Крутагор. Эх, і зайздросьціць-жа будуць хлопцы.

Ціхаход. А чаго ім зайздросьціць, мы-ж не сабе забіраем.

Крутагор. Але-ж ніхто іншы, а мы знайшлі. На нас будуць усе глядзець.

Ціхаход. А скрыначка заіржавела.

Крутагор. Гэта нічога, я думаю, што золата не заіржавела.

Ціхаход. Я думаю, што не.

Крутагор. Значыць, што мы будзем рабіць са скарбам?

Ціхаход. А ты як думаеш?

Крутагор. А ты як думаеш?

Ціхаход. Мы павінны выканаць наказ Грака.

Крутагор. Куды несці скрынку?

Ціаход. Куды? (*Падумаўшы*). Добра, што
якраз вечарэ. Нясі і схаваем дзе-небудзь.

Крутагор. У нашай саломе.

Ціаход. Можна і так. (*Крутагор пады-
мае скрынку, а Ціаход знарад*).

Крутагор. Цяжкаватая.

Ціаход. Залатая.

Крутагор. Хадзем!

Ціаход. Хадзем!

Заслона

СЦЭНА ПЯТАЯ

Удзельнічаюць:

1. Сакратар	4. Старшыня
2. Крутагор	5. Абраша
3. Ціхахад	6. Міліцыянэр

Адбываецца ў канцыляры сельсавету. Сакратар сельсавету перакідае канцылярскія кніжкі, паперкі, шукае нечага.

Сакратар (*нэрвова*). Эх, з такім старшынёю працаваць, дык і галаву згубіш. (*Шукае*).

Ускаквае Крутагор.

Крутагор. А я іду ды думаю, а можа яшчэ сельсавет зачынены.

Сакратар (*злосна*). Так і ёсьць: яшчэ зачынены.

Крутагор. А я-ж увайшоў.

Сакратар. Рана ўвайшоў, дык хутка і выйдзеш. Мо' яшчэ захацелася паперы?

Крутагор. Я ніколі ў вас паперы не прасіў.

Сакратар. Так, прасіць вы ня ўмеце, а палажыў скрутак за пазуху,—ды пайшоў.

Крутагор. Я ніколі ня браў нікага скрутка.

Сакратар. Ну, добра. Злаўлю каторага, дык на месцы зробім суд.

Крутагор. О, тады тое і будзе.

Сакратар (*перакідаючы паперы*). Ну, не мяшай мне.

Крутагор. Таварыш сакратар, мне трэба бачыць старшыню.

Сакратар. Сядзь на ганку і там чакай, калі ён табе трэба.

(*Крутагор выйшаў*).

Сакратар (*кінуў аб стол папку*). Эх! шукай ветра ў полі. (Голас за дзвярыма: „Ты чаго так рана прыпёрся сюды?“ Крутагор адказвае: „Бо трэба, дык і прыпёрся“).

(*Увайшоў Абраша*).

Абраша. Афішкі гатовы.

Сакратар (*злосна*). Што? А, гэта ты, Абраша!

Абраша. А ты думаў гэта хто?

Сакратар. Ды нічога я ня думаў. Галаву скруціў, шукаючы адну паперку.

Абраша. А мо' яна ў старшыні.

Сакратар. Ён то глядзеў яе, але кажа, што ў яго няма.

Абраша. Ну, калі згубіў, дык і няма.

Сакратар. Не магу ў такім сельсавеце працаваць,— кіну. Душымся тут у адным гэтым пакоі.

Абраша. А мо' хто проста ўзяў гэтую паперку ды пакурвае ў ёй самасейку.

Сакратар. А яшчэ, як на ліха, гэта была тоненькая паперачка.

Абраша. Так яно і ёсьць. Ну, пакідаю табе афішкі і пайду. Здаецца, што будзе на-зэкс. (*Раскручвае. Выразна відаць словы: „у быўш. магаз. адбудзіцца шпінтакаль“*). Ну, як табе падабаецца?

Сакратар. А хто гэта маляваў?

Абраша. Гэтую якраз я.

Сакратар. Пакажы другую.

Абраша (*раскруціў*). А гэтую Цімох. (*Тут напісана „Сьняжтак“*).

Сакратар. Намалёвана нішто сабе, але-ж няграматна.

Абраша. Я ўжо ведаю, што тут крышку ёсьць памылкі, але-ж няма калі перапраўляць.

Сакратар. Няхай-бы-ж вы казалі настаўніку.

Абраша. Ён учора да гадзіны ночы рабіў рэпэтыцыю.

Уваходзіць старшыня і міліцыянэр.

Старшыня (*да міліцыянэра*). Добра, што ты заехаў,—ня трэ' будзе мне ехаць у раён. (*Міліцыянэр вітаецца з сакратаром. Абраша*

сам падыходзіць да міліцыянэра, падае яму руку).

Абраша. Просім на шпіктакель, у нядзелю будзе.

Міліцыянэр. Спэтакль?

Абраша. Так, так.

Міліцыянэр. У нядзелю?

Абраша. У нядзелю.

Міліцыянэр. Пад'еду, пад'еду.

Абраша. Калі ласка. *(Выходзіць)*.

Сакратар *(да старшыні)*. Ніяк не магу знайсці тае паперкі адносна лесаматэрыялаў.

Старшыня. Валяецца недзе ў паперах.

Сакратар. Перакапаў усюды.

Старшыня *(да міліцыянэра)*. Цесната задушвае нас.

Міліцыянэр. Затое скоро будзеце разыдаваць у новым будынку.

Старшыня. Так, там будзе прасторна.

Сакратар. Пасьля таго, як ты чытаў гэтую паперку, я больш ня бачыў яе.

Старшыня. Што значыць чытаў? Раз чытаў, значыць прачытаў і палажыў.

Міліцыянэр. Ага, на ліст, ды расьпішыся на канвэрце. *(Старшыня ўзяў ліст, дастае з кішэні аловак, а з ім і скручаную паперачку. Разглядае)*.

Старшыня. Ах, каб ты спрахла, вось яна, гэтая паперка.

Сакратар. Ну, вось бачыце.

Старшыня. Што-ж бачыш? Скруцілася, ліха на яе, і ляжыць.

Ускаквае Крутагор.

Крутагор. Таварыш старшыня, я бегаў да вас на кватэру, але не застаў. Маю вялікі інтэрас.

Старшыня (*усьміхнуўся*). Вялікі інтэрас? Ну, кажы.

Крутагор. Я з Ціаходам знайшлі скарб.

Старшыня Што-о, што?

Крутагор. Мы знайшлі скарб.

Старшыня. Гэта што: якія-небудзь чарапкі?

Крутагор. Не чарапкі, а золата, скрынка золата.

Ускаквае Ціаход.

Ціаход. А, ты ўжо тут?

Крутагор. Вось мы з ім удвох знайшлі.

Старшыня (*да Ціахода*). Што вы знайшлі?

Ціаход. Скрынку золата.

Старшыня (*глянуў на ўсіх*). Чулі, што яны кажуць?

Крутагор. Вы, мусіць, ня верыце, дык мы можам паказаць вам паперкі. Гэта скарб, які пакінуў атаман Грак і даў наказ. (*Дае дзеньнік*). Вось тут усё напісана. (*Усе разглядаюць*).

Ціхход. Спачатку мы знайшлі знарад, а ў ім гэты скрутак. А ў скрутку ўсё напісана.

Старшыня (*чытае*). „Заўтра Грак ідзе ў паход. Можна заўтра Грака ня будзе, але ўсякі, хто знойдзе яго запіскі і плян мясцовасьці, дзе схован скарб, павінен выканаць яго апошняю волю—усёроўна, ці заўтра, ці цераз тысячу год“.

Сакратар. А вось далей: „Адмерай ад гэтага месца дзэвесьце крокаў, адварніся на поўдзень і, прайшоўшы дваццаць сажняў, капай“.

Старшыня. А дзе вы дзелі скрынку.

Крутагор. У мяне яна схавана.

Старшыня. Таварыш міліцыянэр. Зараз-жа ідзі і калавур, а я злажу камісію і зараз іду. (*Міліцыянэр, Крутагор, Ціхход і Абраша хутка выходзяць*). Зараз-жа злажыць камісію. Старшынёю буду я. (*Да сакратара*). Замыкай канцылярыю. Бяжы да Цімоха, а я да Пятрука, яны будуць членамі камісіі. Пайшлі! (*Хутка выйшлі*).

Заслона

СЦЭНА ШОСТАЯ

Удзельнічаюць:

1. Крутагор	6. Старшыня
2. Ціхаход	7. Сакратар
3. Міліцыянэр	8. Пятрук
4. Крутагораў бацька	9. Цімох
5. Абраша	10. Некалькі мужчын.

Адбываецца ў хаце Крутагора. Крутагор і Ціхаход уносяць у хату скрынку. За імі ўваходзіць міліцыянэр.

Міліцыянэр. Стаўце на стол. Вось так, з гэтага краю.

Уваходзіць бацька Крутагора.

Бацька. Што тут здарылася? Можа яны ўкралі што-небудзь?

Міліцыянэр. Нічога, будзьце спакойны.

Бацька. А што гэта такое на стале? (*Падыходзіць*).

Міліцыянэр. Не падыходзьце блізка. (*Вымае шашку, прыхінае да пляча і становіцца на варту*).

Бацька. Нічога не разумею.

Крутагор. Мы знайшлі скарб.

Ціхаход. Золата.

Бацька. Што за ліха,—якое золата.

Міліцыянэр. Вось прыдзе камісія, тады будзеце ведаць.

Бацька (да Крутагора злосна). Кажы, што тут нарабілася?

Крутагор. Нічога, татачка, зараз адчыняць скрынку і вы ўбачыце многа-многа золата. Гэта скарб, які пакінуў Грак,

Бацька. Грак? А дзе ты яго ўзяў?

Крутагор. У лесе знайшлі.

Бацька. А чаму ты не сказаў мне?

Ціхаход. Бачыце, дзядзька, атаман Грак пакінуў наказ, каб увесь скарб аддаць у савет.

Крутагор. Мы заявілі старшыні сельсавету.

Міліцыянэр. А вось, здаецца, ідзе і камісія. (Чуваць галасы мужчын).

(Уваходзяць: старшыня, сакратар сельсавету, Абраша і некалькі мужчын).

Старшыня (да членаў камісіі). Ну, вось,— гэтыя два хлапчукі знайшлі нейкі скарб і, як сумленныя мальцы, заявілі ў сельсавет. Наш абавязак аглядзець яго і, як гаворыцца, злажыць акт.

Абраша. О, якая цікавая скрыначка!
Міліцыянэр. Не датыкайся рукамі.

Пятрук (да Крутагоровага бацькі). Гэта твой сын выкапаў?

Бацька. Дайце-ж рады... я ніколі не спадзяваўся, што ён на гэта здатны.

Цімох. Колькі такяя скрынка можа зьмясьціць?

Старшыня. А рублёў пяцьсот улезе.

1-ы мужчына. Я думаю, што і тысяча ўлезе.

Крутагор. Што,—вы думаеце, тут бумажкі? Памылка. Тут чыстае золата і ня менш як дзесяць тысяч рублёў.

Старшыня. Ну, будзем адчыняць і тады пабачым.

Ціаход. Цяжка будзе, бо замочак заіржавеў.

Старшыня. Дайце мне якую сякеру-тупіцу.

Бацька. Ёсьць. (Дае сякеру. Старшыня з членамі камісіі пачынаюць стукаць і адмыкаць).

2-і мужчына (да першага). Ну, што-ж ты скажаш?

1-ы мужчына. А што-ж, браце, дурням шчасьце. Ня ведалі, як спажыць дабро.

2-і мужчына. Ну, а табе што?

1-ы мужчына. Ды мне што,—я з гэтага нічога ня буду мець.

Старшыня. Прытрымай, Цімох, века. Так, так. Падаецца.

Пятрук. О, здаецца адскочыла.

Старшыня. Готова! Ну, адыдзецца крышку.

Крутагор. От, ніхто не знайшоў, а мы знайшлі.

Старшыня. Ставім на стол. (*Ставяць*). Прашу цішыні і спакойства.

1-ы мужчына (*да бацькі*). Было-б табе на ўсё жыццё, а так забяруць у казну.

Міліцыянэр. Ціха! (*Сакратар нарыхтаваўся пісаць*).

Старшыня (*адчыняе вечка скрынкі і дастае паперку*). Нейкая паперка. (*Чытае*). „Хочаш скарбу—бяры малаток у рукі і працуй“. Які малаток?

Пятрук. А вунь-жа ён у скрынцы! (*Дастаў малаток*).

Старшыня (*чытае*). „Хочаш больш—вучыся і на табе кніжку ў рукі“.

Пятрук. А вось і кніжка. (*Дастаў кніжку*).

Старшыня (*чытае*). „Змагайся за волю ўсіх прыгнечаных. Вазьмі рэвольвэр“. (*Дасталі рэвольвэр*). Ну, паглядзім, што будзе далей. (*Дастае яшчэ адну паперку, чытае*).

„Ты хочаш золата? Ты гатоў перакапаць горы зямлі, каб знайсці гэты немы мэталь. Каб ты так заўзята браўся за навуку, за

молат, за зброю, дык ты знайшоў-бы найлепшае золата". (*Сакратар запісвае*).

1-ы мужчына. Э-э! нешта-ж адны пісулькі.
Міліцыянэр. Не перабівайце!

Старшыня (*дастаў яшчэ адну паперку*). „Калі ты ўсё гэта зробіш, ты выканаеш наказ Грака. Ты ўнясеш у дзяржаўную скарбонку больш чымся спадзяваўся“. (*Першы мужчына адышоў у бок і плюнуў. Другі паглядаў ды пасьміхоўваўся. Камісія стаіць, апусьціўшы галовы. Сакратар глядзіць на старшыню*).

Цімох (*яшчэ раз глянуў у скрынку*). Усё.

Старшыня. Пратакол зложаны. Больш тут няма чаго рабіць. Зьмест таемнае скрынкі нам вядомы. Прымем да ведама і выкананьня. (*Да міліцыянэра*). Забірай аружжа і пойдзем. (*Міліцыянэр апусьціў шашку ў ножны, узяў рэвольвэр, і ўся камісія пайшла. За імі выйшлі ўсе. Засталіся толькі Крутагор і Ціхаход*).

Крутагор. Ну, што ты скажаш?

Ціхаход. А ты што скажаш?

Крутагор. А што-ж: мы хацелі як лепей.

Ціхаход. А выйшла?

Крутагор. А выйшла ня так, як усе чакалі.

Ціхаход. Як мне здаецца, дык разумна зрабіў атаман Грак. Мы першыя знайшлі яго наказ і гэту скрынку. (*Бярэ кніжку*). Мы

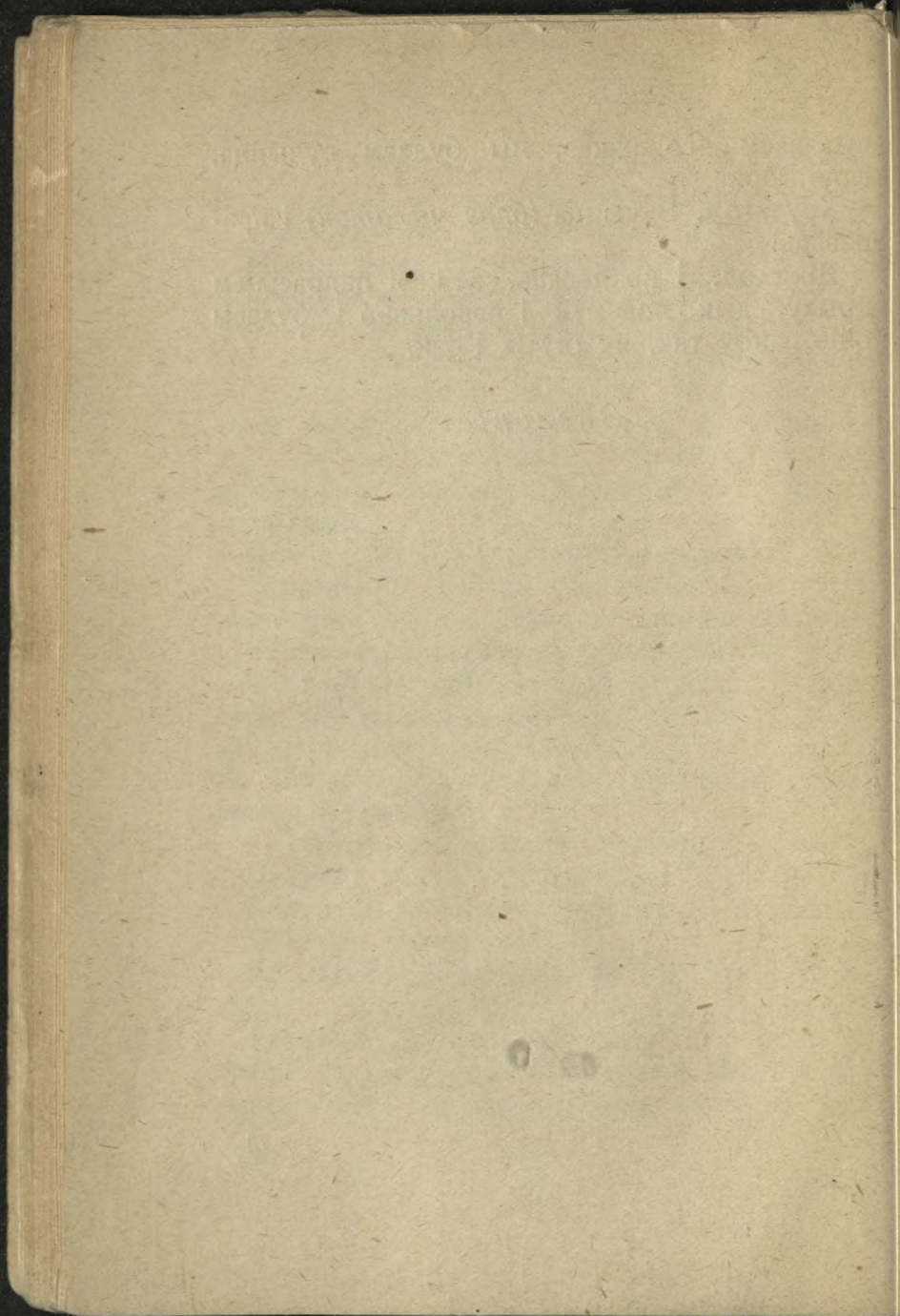

выканаем яго наказ, мы будзем вучыцца,
Крутагорка.

Крутагор. Вучыцца (*бярэ малаток*) і працаваць!

Ціаход. І працаваць, а калі падрасьцем крыху, дык возьмем і рэвольвэр і будзем біць паноў так, як біў іх Грак.

Заслона

МАЛЕНЬКАЯ АНЖЭЛІНА

П'ЕСКА ў 6-ці СЦЭНАХ

ДЗЕЙНЫЯ АСОБЫ:

Анжэліна—дзяўчынка 8—9 гадоў.

Маці Анжэліны

Бабка

Дзед

Шэйнакатрыншчык

Міль—яго памочнік, хлапчук-падлетак.

Невядомы

Дзяўчаткі

Хлопчыкі

Лялькі

Здані

У аснову гэтае п'ескі ўзята апавяданьне амэрыканскага пісьменьніка Майкля Гольда „Жаданьні, якія не спаўняюцца“. Гэтае апавяданьне ў маім перакладзе выдаецца БДВ. В. С.

СЦЭНА ПЕРШАЯ

Няпрытульны пакой. Анжэліна, бабка, маці фастрыгуюць рукамі жаночае адзеньне. У кутку ляжыць дзед. У пакоі змрочна. Усе маўчаць. Праз акно ўпаў прамень сонца.

Анжэліна (радасна). Во, сонейка!

Бабка. Ну, дык што?

Анжэліна. Нічога. На дварэ хораша. (*Крыху сцакаўшы, на дварэ нешта зашыпела, запішчала*). Што гэта? (*Ускочыла і падбегла да акна*). Ух, ух! Мурзік паляцеў за кошкаю. Гоп! На трубе ўжо!

Маці. Анжэліна!

Бабка. Анжэліна, чаго ты ўсхапілася? га?

Анжэліна. Я трошкі пагляджу.

Бабка. Столькі работы, а ты будзеш у вакно паглядаць.

Маці. Садзіся, дачушка, сёння-ж трэба скончыць і здаць. (*Анжэліна сумная зноў пачала шыць*).

Дзед. Што, ты ня бачыла кошкі ці сабакі?

Анжэліна. Я хацела паглядзець на двор.

Дзед. А там ты што ўгледзіш?

Анжэліна. Мо' нічога.

Бабка. Ну, дык і не адрывайся ад работы. (Чуваць гоман і сьмех дзяцей-школьнікаў. Анжэліна прыслухоўваецца). Ну, што ты натапырылася? Табе здаецца там нямаведама што.

Маці. Дзеці ідуць са школы і дурэюць.

Бабка. А дурэць ня трэба.

Анжэліна. Мама я таксама хачу хадзіць у школу.

Маці. Чаму табе захацелася ісьці ў школу. Ты-ж ніколі туды не хадзіла.

Анжэліна. Калі я стамілася, седзячы тут, нават баліць сьпіна.

Бабка. Анжэліна, ня трэба так казаць. Мы ўсе стаміліся таксама, як і ты. Але-ж як мы будзем жыць, не працуючы? Што будзе, калі мы раптам пабяжым у школу?

Дзед. Ды цябе і ня прымуць у школу. Для гэтага, галубка, трэба мець паперу ад паліцыі.

Анжэліна (праз плач). Я хачу заўтра ісьці ў школу.

Бабка. Ну, вось і заплакала яшчэ.

Дзед. Гэта нядобра, Анжэлінка. Ня трэба плакаць.

Маці. На той год аддамо цябе ў школу. Мы з бабкаю будзем працаваць яшчэ больш, каб абыйсьціся без цябе.

Дзед. Ня плач, галубка, падыдзі да мяне.

Анжэліна (*падышла*). Я хачу на вуліцу, дзедка. Я цяпер буду працаваць, а вечарам, позьненька, як скончыцца работа, я пайду пагуляю. Ты нікому, дзедка, ня скажаш і ніхто ня будзе ведаць.

Дзед. Добра, ты пойдзеш гуляць, але-ж з кім ты будзеш гуляць? Позна ўвечар усе дзяўчаткі і хлопчыкі сьпяць, табе прыдзецца гуляць аднэй. Гэта табе падабаецца?

Анжэліна. Угу, вельмі падабаецца.

Дзед. Ну, і добра, значыць ты будзеш гуляць адна? А вось пройдзе паліцэйскі, пабачыць цябе, ды арыштуе. Тады мы ніколі не пабачым нашае маленькае Анжэліны. Альбо пройдзе вялікі чорны чалавек, брыдкі-брыдкі, з чырвоным носам, з доўгімі вусамі, нібы ў кошкі хвост. А ў руках у яго вялізны востры нож. Што, калі ён украдзе цябе, пасадзіць у цёмны склеп, дзе бегаюць адны пацукі? Табе гэта падабаецца, Анжэліна?

Анжэліна. Ну, што-ж, а мяне зусім ніхто і не пабачыць.

Дзед. Добра, скажам, што з табою нічога ня здарыцца. Пагуляўшы некалькі гадзін, ты вернешся дадому, але раніцаю ты будзеш страшэнна стомленаю і ўвесь дзень будзеш пазяхаць. Нарэшце ты ў часе работы засьнеш, а пасья б дзеш вельмі шкадаваць.

Анжэліна. Зусім не. Я так даўно ня была на вуліцы. Я зусім хварэю ад таго, што ўсё сяджу дома. Я хачу гуляць.

Дзед (*гладзячы яе па галоўцы*). Чаго ня можна, таго ня можна. А ты заўсёды хочаш таго, чаго ня можна. Я вось колькі дзён ня выходжу і зусім ня зьбіраюся крычаць.

Анжэліна. Дзедка, чаму нам заўсёды трэба працаваць?

Дзед. А таму, што мы бедныя, галубка. Працаваў твой тата, працаваў і я пакуль ня здарыўся паралюш. Усім трэба працаваць, ды ня ўсе так працуюць, як мы, а другія і зусім не працуюць. Але ўсёроўна ня трэба жадаць таго, што не спаўняецца. Засьні, мая зязюлька, адпачынь. Вось так, і супакойся тады, так будзе лепей...

На сцэне цямнее

СЦЭНА ДРУГАЯ

Адбываецца ў тым-жа пакоі. Бабкі і маці няма. Анжэліна і дзед на тым самым месцы сьпяць. У акне відаць птушкі (галубы), яны пакручваюцца, брукуюць.

Анжэліна (*праз сон*). Во, птушкі, птушкі.

Дзед (*прачнуўся, прыпадняўся крыху*).

Здаецца, Анжэліна нешта казала.

Анжэліна. Ух, ух! (*Пашавялілася*).

Дзед. Дзяўчынка неспакойна сьпіць. Сьпі спакойна, спачывай, гаротніца. (*Галубы зьнікаюць. З акна высоўваюцца розныя страшныя чалавечыя галовы. Сярод іх адна з шапкаю паліцэйскага*).

1-я здань. Хо-хо-хо!

2-я здань. Ха-ха-ха!

3-я здань. Хі-хі-хі!

Паліцэйскі. Ух-ха-хі! (*Анжэліна варушыцца. Здані адна за адной зьнікаюць. На іх месцы зьяўляюцца вясновыя краскі: незабудка, браткі, ландыш і лёгенька калышуцца. Над імі адна за адной зьяўляюцца галоўкі трох дзяўчатак. На іх вяночкі*).

1-я дзяўчынка. Вясна!

2-я дзяўчынка. Вясна!

3-я дзяўчынка. Вясна! (Зьяўляецца некалькі птушчак, матылькоў. Зашчабяталі птушкі).

Дзяўчаткі } 1-я. Чырык-чырык!
(разам) } 2-я. Ціў-ціў-ціў!
                  } 3-я. Цюх-цюх-цюх! (Лёгенька
шчабечуць птушчкі, звіняць тоненькія
званочки, дзяўчаткі пачынаюць сьпяваць).

Анжэліна, Анжэлінка,
Ты чырвоная калінка,
Бачыш, краскі расквітаюць,
Матылькі вакол лятаюць
І вітаюць, і вітаюць.

Сонца весела устала,
На дварэ прыгожа стала.
Бачыш, краскі расквітаюць,
Птушчкі вакол лятаюць
І вітаюць, і вітаюць.

А дзяўчаткі на лужочку
Навілі сабе вяночкаў.
Анжэлінку ўсё чакаюць,
І сьпяваюць, і сьпяваюць:
Гэй, вясна, вясна!

(Анжэліна павярнулася і махае рукамі, нібы ловіць іх. Дзяўчаткі знікаюць. На гэтым месцы зьяўляецца вялікая чорная птушка. Яна кракнула і знікла).

На сцэне цягнецца

СЦЭНА ТРЭЦЯЯ

Адбываецца ў тым-жа пакоі. Відно. Маці прыносіць скрутак новае работы, кладзе на стол, разгортвае. Уваходзіць і бабка.

Бабка. Анжэліна, Анжэліна, уставай.

Дзед (*падымаючыся*). Ня будзі яе. Дзіця вельмі дрэнна спала. Няхай яшчэ пасьпіць.

Анжэліна (*прачнулася, усхапілася*). А дзе яны?

Дзед. Хто?

Анжэліна. Усе!

Дзед. Хто?

Бабка. Што з табою?

Анжэліна. А, гэта сон... Я ўстаю, бабка.

Бабка. Ды ўжо ня рана.

Анжэліна. Мама прынесла новую работу?

Маці. Прынесла, дачушка. Учора тую здала і ўзяла новую.

Бабка. Памыйся, Анжэлінка, ды зьбегай у краму па хлеб.

Анжэліна. Добра, бабуся, я зьбегаю.

Анжэліна выйшла.

Дзед. Мусіць, ноччу ёй зьяўляліся нейкія здані. Яна варочалася і нават крычала, з ве чара ўсё плакала.

Маці. Пакутуе дзіця.

Бабка. Пакутуе... мы ўсе пакутуем.

Дзед. Пра нас няма чаго казаць. Анжэліна-ж дзіця. А на дварэ вясна. Ёй хочацца быць сярод кветак, на чыстым вольным па ветры, радавацца сонечнаму дню.

Бабка. А хто-б гэта не хацеў? І ты, ня бось, лепш-бы згадзіўся насіць цяжкія жалезныя рамы, чым гнісьці ў гэтым кутку.

Дзед. Так, я гнію, пяць гадоў гнію. Многа я перадумаў за гэты час аб усіх вар'яцтвах жыцця.

Бабка. Чаму гэта ты пра вар'яцтва пачаў думаць?

Дзед. Ты не разумееш мяне. Ты верыш, што мо' самы мудры ў сьвеце той чалавек, які ўвесь дзень спакойна ляжыць на сваім сяньніку.

Маці. Нашто пра гэта гутарыць,—скажэце вась, што рабіць з Анжэлінаю. Такога жыцьця яна ня вытрымае. А тут, у такім жыцьці патрэбна кожная капейка.

Дзед. Ведаю, думаў аб гэтым. Трэба пуськаць яе гуляць кожны дзень, хоць на некалькі хвілін.

Бабка. Але-ж як гэта зрабіць? Ты-ж ведаеш, што мы на дваццаць дзён зацягнулі плату.

Дзед. Ведаю, але ўсёроўна трэба знайсці нейкі выхад.

Бабка. Сёньня нічога нельга зрабіць.

Маці. А праз год каб ня было позна.

Бабка. Ну, дык што ты думаеш рабіць?

Маці. Я ня ведаю.

Дзед (з уздымам). Чакайце, я знайшоў выхад, знайшоў! Замест таго, што вы ходзіце па работу і адносіце яе, даручым гэта Анжэліне. Тады яна можа прагуляцца, падыхаць чыстым паветрам і пагрэцца на сонцы.

Маці. Гэта думка добрая. Клунак вельмі цяжкім ня бывае.

Бабка. Ну, добра, няхай будзе добра.

Уваходзіць Анжэліна.

Маці. Ну, вось Анжэліна.

Анжэліна. Хлеб прынесла. Сказала крамніца, каб плацілі за тое, што набралі.

Бабка. О, як яны баяцца.

Маці. Аддамо, дачушка.

Анжэліна. Я так і сказала. Сказала, што заўтра аддамо.

Маці. Ну, і добра.

Анжэліна. А на дварэ так хорашанька! Мамачка, я ўвесь дзень буду працаваць, а вечарком вы мяне пусьціце крышачку пагуляць. Добра?

Маці. Добра, добра, дачушка. Мы будзем часта пускаць цябе ў горад.

Анжэліна. А, ня праўда!

Бабка. Будзе праўда, калі будзеш добраю, спакойнаю дзяўчынкаю.

Анжэліна (*надбегла да дзеда*). А мне дзедка скажа, праўда ці не?

Дзед. Шкада нам стала цябе, наша зязюлька. Мы і прыдумалі, каб замест мамы ці бабкі ты і прыносіла і адносіла работу, вось ты і будзеш прагульвацца.

Анжэліна. Ой, як добра будзе, дзедка! (*Абдымае яго*). Я хутка-хутка буду хадзіць, прыносіць і адносіць, прыносіць і адносіць... Уй, як будзе добра, дзедка!

Бабка. Ты мо' думаеш, што гэта будзе і ўся твая работа? Фастрыгаваць-жа ўсёроўна трэба.

Анжэліна. Я ведаю, пафастрыгуем усё, тады я панясу, зробім тое, што я прынясу, тады зноў панясу. Праўда, дзедка?

Дзед. Так, так, Анжэлінка. (*На дварэ зайграла шэйнакатрынка*).

Анжэліна (*радасна страпянулася*). Музыка! (*Падскочыла, хацела бегчы да акна і раптам спынілася*). Не, я ня буду глядзець, буду працаваць. (*Садзіцца ля стала, пачынае шыць, але відаць, што ёй хочацца выскачыць на вуліцу. Маці задаволена ўсьміхаецца*).

Бабка. От малайчына наша Анжэліна!

Заслона

СЦЭНА ЧАЦЬВЕРТАЯ

Адбываецца ў тым-жа пакоі. Маці і бабка шыюць. Дзед сядзіць на сваім месцы з місачкаю ў руках і есьць.

Маці. На дварэ цёмна, а Анжэліны яшчэ няма. Каб хаця ня здарылася чаго.

Бабка. Мо' там у магазыне затрымалі, а мо' спынілася на дварэ. (*Глядзіць у акно*). Не, ня відаць.

Маці. Мне ўсё-такі не хацелася-б пасылаць яе. Заўсёды сэрца маё неспакойна ў гэты час.

Бабка. Дык што-ж рабіць? Будзеш трымаць яе ў хаце—ёй дрэнна будзе, пусціш яе з хаты—табе дрэнна.

Дзед. Нічога, яна разумная дзяўчынка. Толькі, вядома,—дзіця.

Уваходзіць Анжэліна.

Бабка. Ну, вось і з'явілася.

Маці. Што-ж ты, Анжэліна, так доўга забавілася?

Анжэліна. Ці-ж доўга? *(Кладзе клунак на стол)*. Каб вы бачылі тое, што я, дык і вы-б забавіліся.

Бабка. Ну, што-ж ты там такое ўбачыла?

Анжэліна. Нештачка. Ды такое, бабунька, прыгожае, прыгожае...

Маці. Ну, дык скажы ўжо.

Анжэліна. Як ішла туды, дык ня бачыла. Узяла работу, выйшла з магазыну, а ў другім магазыне—ай! Гляджу, а яна на мяне. Вочкі сіненыя, блакітныя, а валаскі беленькія, а сукеначка ружовая, ружовая!

Маці. Гэта-ж напэўна лялька была.

Анжэліна. Угу, лялька, але якая?—Такая вялікая, з мяне будзе. Мне здаецца, што яна можа адкрываць і закрываць вочы.

Бабка. Яна-ж няжывая, як гэта яна будзе адкрываць і закрываць свае вочы.

Анжэліна. А вунь у суседкі Галены так-сама няжывая, а вочы і закрываюцца і адкрываюцца.

Бабка. А ты ўсё выглядзіш.

Маці *(дае ёй місачку)*. Павячэрай, Анжэліна. Тая лялька ўсёроўна не накорміць цябе.

Дзед. Хадзі сюды, сядзь, ды павячэраем разам. *(Анжэліна падышла да яго, прысела і старанна вячэрае)*.

Анжэліна. Я павячэраю і вазьмуся за работу.

Бабка. Не, ужо зараз і мы пакінем работу. Стаміліся за ўвесь дзень. Лепш заўтра раненька ўстанем.

Анжэліна. Дзедка, а ты калі-небудзь бачыў такую ляльку?

Дзед. Можа і бачыў, але не прыглядаўся.

Анжэліна. Я доўга стаяла і ўглядалася на яе.

Бабка. Вось гэта і нядобра. Раз пайшла па справе, дык няма чаго заглядацца на розныя лялькі.

Анжэліна. Каб вы, бабунька, бачылі яе, дык і вы таксама пастаялі-б.

Бабка. Бачыла я, ну—лялька ды ўсё.

Анжэліна. Ого, усё! Вось гэтае вы мусіць і ня бачылі. *(Да дзеда).* Дзедка, як-бы мне хацелася мець гэтую ляльку.

Бабка. О, бачыш, да чаго яна хіліць, ёй ужо хочацца мець гэтую ляльку.

Дзед. Ах, маленькая Анжэліна, ты заўсёды хочаш немажлівага. Так ты ніколі ня будзеш шчаслівай. Ня трэба хацець таго, што ня можа споўніцца.

Анжэліна. Чаму?

Дзед. Як вырасьцеш, дык тады будзеш ведаць чаму.

Анжэліна. А каб я, ідучы па вуліцы, знайшла многа-многа грошай, дык узяла-б ды купіла гэтую ляльку.

Бабка. Зш,нойдзе—яны там валяюцца.

Маці. Вячэрай ты, Анжэлінка, ды супачынь. Годзе табе думаць пра лялькі. Стаіць яна там у акне, ну—і няхай сабе стаіць.

Анжэліна. А я хачу, каб яна была ў мяне.

Дзед. Нічога, дзеткі, з гэтага ня будзе. На вось пастаў і маю місачку ды лажыся спаць. Так будзе лепей.

Анжэліна. Я не хачу спаць. Я хачу папрацаваць яшчэ.

Бабка. Каму гэта ты хочаш рабіць на злосьць?

Анжэліна. На злосьць? Зусім не на злосьць. Я пастаяла каля тае лялькі, а цяпер хачу гэты час папрацаваць.

Бабка. Гэта добра, але няхай гэта будзе другім разам, а сёньня будзем адпачываць усе. Я ўжо іду і мама твая таксама. *(Пайшла)*.

Маці. Лажыся і ты, Анжэлінка.

Анжэліна. Мамачка, як мне дастаць тую ляльку?

Маці. Ня ведаю, дачушка. Яна, мусіць, дорага каштуе, а грошай-жа ў нас няма.

Анжэліна. А мо' каб я зайшла ў магазын, папрасіла гаспадароў, пацалавала-б ім у рукі, можа яны і адалі-б мне?

Маці. З гэтага нічога ня выйдзе, Анжэліна, і гэтага ніколі ня трэба рабіць. Я не хачу, каб ты цалавала там некаму рукі. Гэта будзе няпрыемна і бабцы і дзедку.

Дзед. Мама кажа праўду.

Маці. Ну, вось чуеш?

Анжэліна. Добра, я ня буду хацець гэтае лялькі, я ня буду думаць пра яе.

Маці. Вось цяцер ты разумна кажаш.

Анжэліна. Буду разумнаю і нічога ня буду хацець.

Маці *(пацалавала Анжэліну)*. Лягу-ж і я. Добрае ночы, Анжэлінка. *(Пайшла)*.

Анжэліна. Дзедка, а колькі такая лялька можа каштаваць?

Дзед. Каторая лялька?

Анжэліна. Ды тая-ж, з блакітнымі вачыма.

Дзед. Вялікая лялька даражэй за маленькую. Я думаю, што такая лялька каштуе вельмі, вельмі дорага.

Анжэліна. Я мусіць, ніколі ня куплю яе.

Дзед. Хе-хе! Адкуль-жа ты возьмеш грошы?

Анжэліна. А ці не магла-б я як-небудзь зарабіць?

Дзед. Ну, як?

Анжэліна. Мне здаецца, што я магла-б.

Дзед. Ня ведаю.

Анжэліна. Кожны вечар, калі вы ўсе паляжаце спаць, я магла-б шыць, і калі-б мама аддавала мне ўсе гэтыя грошы, дык я за іх і купіла-б ляльку.

Дзед. А калі-ж бы ты спала? Дзяўчаткам-жа трэба спаць.

Анжэліна. Не, дзедка, я не хачу спаць. Я хачу ляльку.

Дзед. Гэта яшчэ ня значыць, што тваё жаданьне можна выканаць, ты гэта павінна ведаць, бо я заўсёды табе аб гэтым казаў.

Анжэліна (*заплакала*). Чаму я такая, што мне нічога ня можна жадаць і ў мяне нічога няма? А я хачу адну гэту ляльку.

Дзед. Супакойся, Анжэліна, ня плач, а то разбудзіш бабу, і яна будзе сварыцца на цябе. Ну, сьціхні.

Бабу (*з-за шырмы*). Што там здарылася? Захварэла дзяўчынка, ці што?

Дзед. Не, яна плача па ляльцы.

Бабу. Па ляльцы? А трасцы там! Ліханька, што з ёю такое здарылася? Скажы, каб яна зараз-жа спала, а то я пакалачу яе.

Дзед. Ну, вось, чуеш? Чуеш, што кажа бабу? Хадзі сюды, Анжэлінка, і лажыся. (*Анжэліна мацней заплакала*). Ну, глядзі, прыдзе зараз бабу.

Увайшла бабу.

Бабу. Ну? Доўга ты будзеш раўці?

Дзед. Не, яна ўжо ня будзе. Лажыся, Анжэлінка. (*Анжэліна падышла да дзедка*).

Маці (*з-за шырмы*). Лажыся, дзіцятка маё!

Бабу. Ты, мусіць, гэтаю вясною зусім звар'яцееш. Толькі табе трапіцца што-небудзь на вочы, і ты пачынаеш раўці. Ты скора

напэўна захочаш, каб табе зьнялі месяц з неба.

Дзед. Яна ўжо ня плача, праўда?

Бабка. Што з табою? Спачатку ты хацела гуляць. Мы пусьцілі. Пусьцілі гуляць, дык ёй цяпер, канечне, падавай ляльку. Лажыся спаць, кажу табе, а то мы цябе замкнем і ніколі ня пусьцім на вуліцу. Зараз-жа лажыся.

Дзед. Яна ўжо лажыцца.

Бабка. Ох, як ёй хочацца паставіць на сваім, брыдка дзяўчынка.

Увайшла маці.

Маці. Яна няшчасная.

Бабка. Мы кажам, каб яна сьціхла, а яна ня хоча, бачыш ты, разбазырала. *(Пайшла)*.

Маці. Ну, лажыся-ж, мая маленькая. *(Анжэліна лажыцца)*. Вось так, во малайчына. Дзедка няхай раскажа добрую казку, і ты засьнеш. *(Пайшла)*.

Бабка *(з-за шырмы)*. Анжэліна, сьпі—я табе кажу!

Маці. Ціха, яна ўжо лягла.

Дзед *(гладзіць Анжэліну па галоўцы)*. Так, так. Ішоў па сьвеце адзін чалавек, ідзе, а перад ім лятаюць матылькі. Яму хочацца кожнага злавіць. А ішоў ён не дарогаю, а ўсё блытаўся па розных вузенькіх сьцежках, ну—і забытаўся. Ды так усё жыцьцё сваё

ён блытаўся паміж кустоў ды балота. Ня мог знайсці дарогі, няшчасным быў...

Анжэліна. А я нічога не хачу, толькі адну тую ляльку.

Дзед. І чаму табе раптам захацелася здабыць тую ляльку? Нарэшце, гэта-ж проста рэч, зробленая з воску, валасоў і ружовае тканіны. Яна хутка паломіцца альбо забрудзіцца і абрыдзее табе.

Анжэліна. Калі я люблю яе.

Дзед. Любіш? Чаму ты яе любіш? Ці ня лепш табе любіць тваю бабу, маму ды не рабіць ім няпрыемнасці сваімі выдумкамі. Лялька-ж няжывая, за што-ж яе любіць. Яна-ж ня можа цябе любіць, плакаць па табе, даглядаць цябе, калі ты хворая, як гэта робім мы.

Анжэліна. Калі ў яе такія сіненькія, блакітненькія вочкі і беленькія валаскі.

Дзед. Ну, добра, няхай сабе ты любіш яе, але калі табе нельга яе мець, дык трэба пастарацца забыцца аб ёй.

Анжэліна. А калі я не магу?

Дзед. А ты пастарайся. Ты не хадзі тэю вуліцаю, а другою. Ня будзеш бачыць яе і забудзешся.

Анжэліна. Добра, я пайду другою вуліцаю, ня буду на яе заглядацца і забудуся. Мусіць, я вельмі нядобрая. Я заўсёды хачу таго, чаго не магу мець. Я ня буду думаць пра гэтую ляльку.

(Цямнее і пасья паволі зноў віднее. Анжэліна і дзед сьпяць. На акне зьўляецца 1-я лялька, большая).

1-я лялька. Ку-ку! Ку-ку! Анзэліна, ку-ку!
(Зьўляецца другая лялька).

2-я лялька. Анзэліна, ку-ку! *(Зьўляецца трэцяя лялька).*

3-я лялька. Анзэліна, ку-ку, ку-ку!

2-я лялька *(пакручваецца).* Анзэліна сьпіць і ня хоча з намі гуляць.

1-я лялька *(павярнулася да 2-е).* Няпраўда, ты маніс, яна нас любіць. Яна як праходзіць паўз маё акно, дык спыніцца і доўга-доўга стаіць. І ўглядаецца на мяне, а я на яе.

3-я лялька. А моза яна хацела ўкрасьці цябе?

1-я лялька. От сказала,—украсьці... яна не такая. Я сама прысла да яе і ніяк не баюся. Вось вазьму ды падыду да яе, пацалую.

2-я лялька. Ой, што яна сабе думае.

3-я лялька. Я ня ведаю, мне ўжо робіцца боязна.

Расчыняюцца дзьверы і ўваходзіць 1-я лялька.

1-я лялька. Анзэлінка.

2-я лялька. Не падыходзь блізка, там каля яе нехтачка ляжыць.

1-я лялька. Анжэліна, ты хацела, каб я пабыла з табою, вось я і прыйшла.

Анжэліна (*усханілася*). Ой, гэта-ж ты, мая лялечка, ты прыйшла да мяне. (*Цалуе яе*). А я сёньня плакала, хацела, каб як купіць цябе, але мы бедныя, у нас няма за што купляць. А ты такая добрая, прыйшла сама. Вось я тут з дзедкам сплю. Ён добры, добры дзедка. (*Бярэ да сябе на пасьцельку*). А дзе-ж тыя дзьве лялечкі?

1-я лялька. Там.

Анжэліна. Хадзеце сюды і вы.

2-я лялька. Ого, яна хоца забраць і нас.

3-я лялька. Уцякайма.

2 я лялька. Уцякайма. (*Зьніклі, зачынілася акно*).

Анжэліна. Ну, калі ня хочучь ісьці сюды, няхай сабе ўцякаюць. А ты будзеш са мною. У мяне ёсьць мама і бабка. Бабка калі-ні-калі сварыцца на мяне, але яна добрая. Быў у мяне і тата, але я мала яго памятаю. Ён некалі працаваў пад зямлёю і яго там заваліла зямля. Нам вельмі цяжка жыць, але цяпер з табою мне будзе весялей. (*Прытульвае ляльку да сябе*). Я цяпер ніколі ня буду плакаць. Мне цяпер добранька-добренька. (*Крыху цямнее. Лялька знікае. Робіцца сьвятлей. Анжэліна прыціскае да сябе падушачку (ці коўдрачку). Падымае галаву дзед*).

Анжэліна (*праз сон*). А-а, а-а, лялечка мая.

Дзед (*углядаецца на яе*). Неспакойна сьпіць дзіця. (*Закашляўся*).

Анжэліна (*абуджаецца, падняла галаву*).

Дзед. Сьпі, галубка.

Анжэліна. А ў мяне лялькі. (*Глядзіць на падушачку, паглядзела вакол сябе*). А дзе лялька?

Дзед. А дзе-ж яна павінна быць?

Анжэліна (*усхапілася*). Дзедка, яны-ж тут былі. Дзьве ўцяклі, а тая ў ружовенькім была са мною. (*У непаразуменьні паглядае вакол*). Дзе яны?

Дзед. Гэта-ж табе, мусіць, прысьнілася.

Анжэліна. Прысьнілася... (*Заплакала*). Чаму гэта мне толькі сьніцца? Няхай-бы гэта было сапраўды.

Дзед. Лялькі-ж няжывыя. Як-жа яны могуць прыйсьці? Ня могуць, галубка.

Анжэліна. Нашто мне гэты сон! Ён толькі падманвае мяне.

Дзед. Ціха, ня крычы, здаецца прачнулася бабка.

Бабка (*з-за шырмы*). Хто гэта там крычыць?

Дзед. Вось чуеш?

Анжэліна. Дык што-ж я вінавата, што мне прысьніўся такі сон.

Дзед. Ня трэ' было думаць аб ёй, ты-ж
нават абяцалася ня думаць.

Увайшла бабка.

Бабка. Што гэта, Анжэліна, няма на цябе
ўпыну! Глядзі, а то палажу ў мяшок ды за-
вяжу. Вось тады паскачаш.

З а с л о н а

СЦЭНА ПЯТАЯ

Адбываецца на дварэ альбо на вуліцы. Здалёк чуваць шэйнакатрынкі¹⁾. Праз нейкі час праходзіць з клункам Анжэліна.

Анжэліна (*спынілася*). Недзе іграюць. Занясу здам работу, вазьму яшчэ і тады, ідучы назад, паслухаю. (*Прайшла крыху*). Не, гэтаю вуліцаю не пайду. Ня буду глядзець на ляльку. Пайду другою вуліцаю, як казаў мне дзедка. (*Пайшла*).

З'явіліся дзве дзяўчынкі.

1-я (*глядзіць у той бок, куды пайшла Анжэліна*). Што яна носіць? Я ўжо часта бачу, як яна і туды і назад праходзіць з клункамі. Ідзе, ды ўсё аглядаецца. Нейкая сьмешная.

2-я. Што там сьмешная, мусіць баіцца, каб хто не адабраў.

1-я. А што там вельмі адбіраць, мо' якія лахманы. Але давай прабяжым за ёю, паглядзім, куды яна пойдзе.

¹⁾ Сапраўднае шэйнакатрынкі ня трэба. Можна ўзяць якую-небудзь скрынку, абклеіць яе папераю, ці накрыць хусткаю, прырабіць корбачку і круціць, а ў гэты час за сценаю будзе іграць гармонік.

2-я. Ай, чаго мне за ёю бегаць, ідзе,—
няхай сабе ідзе.

1-я. Дык мы-ж нічога, толькі паглядзім.

2-я. Ня хочу, я лепш паслухаю шэйна-
катрынку ды падражнюся з Паўлушкам.

1-я. А ей,—ня чула, мусіць, гэтае музыкі?

2-я. Колькі разоў чула і яшчэ буду слухаць.
Вунь ідуць сюды.

1-я. Ну, добра, тады хіба паскачам. Па-
скачам?

2-я. Няхай толькі заіграе, дык паскачам.

З'явіўся добра адзеты хлопчык.

Хлопчык (*пастаяўшы крыху*). Вунь, ідуць
сюды.

1-я. А ты думаеш, мы без цябе ня
бачым?

Хлопчык. А я зусім не да вас.

1-я. Ну, дык ідзі сабе ад нас.

2-я. Ай, не чапай ты яго. (*Хлопчык дастае
цукеркі і есьць*).

1-я. Бачыш, цукерачкі паядае.

Хлопчык. Паядаю, бо маю.

1-я. А каб ты мне і даваў іх, дык я і не
захацела-б есьці.

Хлопчык. А я і не даю.

1-я. А я і не хачу.

Хлопчык. А я і не даю.

1-я. А я і не хачу.

Хлопчык. Бо ты мо' ніколі іх і ня ела.

1-я. Больш за цябе.

Хлопчык. Уга, больш за мяне. Мой-жа татка сваю краму мае.

1-я. А мой татка ў пажарніках, дык... дык возьме ды спаліць тваю краму.

2-я. Пойдзем да музыкі, а то, мусіць, ён сюды ня прыдзе. (*Пацягнула яе за руку*).

Хлопчык (*адзін*). Ідзеце сабе, а я пайду дадому, ды скажу, што хочучь спаліць краму, тады будзе ім. (*Пайшоў*).

Чуваць шум, гоман дзяцей.

Галасы: 1-ы. Зараз будуць яшчэ іграць.

2-і. Ды не,—мусіць пойдуць далей.

3-і. Тут пайграйце, тут.

4-ы. Тут нічога не дадуць.

5-ы (*няе*). Чыгі-чага, чыгі-чага, чыгі, чыгі-чага.

Зьяўляецца многа дзяцей, з іх больш дзяўчатак. Пасярод іх шэйнакатрыншчык і хлопчык Міль з клеткаю, у якой папуга.

1-я. Пайграйце, дзядзька, тут.

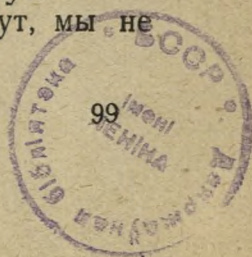
Адзін. Не, лепей ісьці туды, далей.

2-я. Чаго далей? Лепей тут.

1-я. Тут, тут

Усе. Ну, няхай тут. Пайграйце тут.

Шэйнакатрыншчык. Можам і тут, мы не пагарджаем.

Міль. Раз просяць, мы не адмаўляем, а іграем і забаўляем. Няхай толькі не шкадуюць ды нас частуюць.

Усе. Пачастуюць, пачастуюць.

Шэйнакатр. Вось толькі наладзім нашу музыку. (*Дае некалькі галасоў*).

1-я. Іграе, іграе!

Міль. Трэба, каб была настроена.

Адзін. З песьняю будзеце іграць?

Міль. А ты як хочаш?

Адзін. Я ня ведаю.

Усе. З песьняю, з песьняю: чыгі, чыгі.

Міль. Ладна, чыгікнем.

Усе (*сьмяюцца*). Чыгікнем.

1-я. І Паўлушка будзе сьпяваць?

Міль. Уся наша капэля.

Падышоў хлопчык

1-я. Во, цукерачнік падышоў.

Хлопчык. Пасьмейся: я сказаў татку.

2-я. Дай цукерак Паўлушку.

Хлопчык. Якому гэта Паўлушку?

1-я. А вось якому. (*Паказвае на папугу*).

Галасы: 1-ы. Ну дай, дай.

2-і. Ня будзе есьці.

3-і. Ого, ня будзе, давай толькі. (*Хлопчык дае*).

4-ы. Раскруці паперачку.

2-і. А няхай сам раскручвае.

Галасы: 4-ы. Не раскруціць.

2-і. Раскруціць. Во, бачыш, як
дзяўбе.

Усе. Во, во, пашло. Во, стараецца.

Міль. Усё ён можа зьесьці. Давай барана,
вала, усё пойдзе.

Усе (*сьмяюцца*). Ого, які пражора!

Шэйнакатр. Гатова. (*Заіграў*).

Міль (*надпявае*):

Па дарожках вузкіх,

Па дварох і вуліцах

грае наша музыка

і да сэрца туліцца.

Прыпеў: Тыры-рой-та,

Тыры-рой-та,

Тыры-тыры-тара.

Нас усюды слухаюць

Старыкі і дзеці,

Лепш за нашу музыку

Не знайсьці на сьвеце.

Прыпеў: Ля-лям-бам-ба,

Ля-лям-бам-ба,

Ля-лям-бім-бам-бім-ба.

А у гэтай клетцы

Залатая птушка,

Шчасьлівы білецік

Выцягне Паўлушка.

Прыпеў: Чыгі-чача,

Чыгі-чача,

Чыгі-чыгі-чача.

Міль (здымае шапку і пашоў зьбіраць грошы. Некаторы час яго няма. Грае адзін Шэйнакатрыншчык. Дзеці: адны ўглядаюцца на яго, другія—на Паўлушку, а некаторыя прытанцоўваюць. Міль вярнуўся). Тут кончана.

Шэйнакатр. Пашлі!

Усе. О, як мала пайгралі, яшчэ!

1-я. Пайграйце, мы паскачам.

Шэйнакатр. Што, хочаш паскакаць?

Усе. Хочам, хочам.

Шэйнакатр. Ну, добра, я магу пайграць для вас, але адна ўмова.

Усе. Якая, якая?

Шэйнакатр. Якая? А такая, каб вы скакалі столькі, колькі буду іграць.

Усе (весела). О, о-о-о, гэта добра,—будзем скакаць. (Міль узяў бубен, стукнуў і патрос шамкамі).

1-я. О, з бубнам!

Шэйнакатр. Толькі, каб мне прысесьці дзе.

2-я. Сесьці? Я прынясу табурэцік. (Па-бегла).

Галасы. Нясі, нясі хутчэй!

1-я. Бярэцца ўсе за рукі ўкола. (Усе зашавяліліся, бяруцца за рукі). Вось так парадкуе іх). Ты станавіся сюды, а ты сюды, ты ня цісьніся. Шырэйшае рабеце кола.

(2-я дзяўчынка прынесла табурэцік. Шэйнакатрынічык сеў і пачаў іграць. Дзеці, узяўшыся за рукі, прытупваючы, пашлі скакаць. Асабліва старэнна прытупвала 1-я дзяўчынка, якая была пасярэдзіне кола. У самы разгар гэтых скокаў падышла Анжэліна. Яна прыціснула да грудзей свой клунак і з зайздрасцю глядзела на ўсіх, асабліва на 1-ю. Кола раскідаецца, танцуюць у парах. 1-й няма пары, і яна падбегла да Анжэліны).

1-я. Хадзі, мы з табой паскачам, а то мне няма з кім.

Анжэліна. Не, ня буду я скакаць. (Сьціхла музыка).

1-я. Чаму ты ня хочаш паскакаць?

Анжэліна. Ну, вось і музыка сьціхла.

1-я. Яны яшчэ будуць іграць.

Усе. Яшчэ, яшчэ.

Міль. Пераменім ноты.

Шэйнакатр. Рыхтуйцеся на вясёлую, вясёлую!

1-я. Ну, вось бачыш, будзе вясёлая.

Анжэліна. Не, я ня буду скакаць.

1-я. Чаму? Хіба-ж ты ня ўмееш? Пойдзем, я табе пакажу. (Анжэліна ступіла крок і спынілася). Ну, чаго-ж ты?

Анжэліна. Мне ня можна скакаць. Я не павінна хацець скакаць. Дзедка мне казаў,

каб я нічога не хацела. (*Музыкі далі некалькі гукаў*).

1-я. Ой, як добранька! Пойдзем паскачам! Палажы свой клунак.

Ззаду іх з'явіўся нейкі абадраны невядомы чалавек.

Анжэліна. Не, я не магу.

1-я. Чаму?

Анжэліна. Мне трэба несцьці клунак дадому маме, ёй трэба шыць.

1-я. А ты палажы яго на хвілінку сюды. Ты-ж будзеш наглядаць.

Невядомы. Палажы, ды ідзеце паскачэце. Ня бойцеся, я панаглядаю. (*Зайграла музыка. Анжэліна і сама ня ведала, што рабіць. Невядомы ўзяў з яе рук клунак*).

1-я (*узятая Анжэліну за руку*). Ну пабяжым! (*Яны пабеглі і пачалі скакаць*).

Міль. О, мяцеліца! (*Анжэліна ўсё мацней і мацней кружылася. Заварушыліся будынкі, дрэвы. Здаецца, усё вакол скакала*¹⁾). Невядомы паглядзеў вакол, дзіка ўсьміхнуўся, схапіў клунак і ўцёк. *Спынілася музыка*).

Шэйнакатр. Ну, будзе з вас.

Галасы. Яшчэ, яшчэ! (*Шэйнакатрынішчык зьбіраецца, дзеці абкружылі яго. Сярод іх*

---

¹⁾ Тут трэба будзе так паставіць дэкарацыі, каб іх можна было варушыць і каб яны ня ўпалі. Гэта трэба рабіць даросламу чалавеку.

задаволена паглядае Анжэліна. Пайшлі музыкі, пачалі разыходзіцца ўсе. Анжэліна ўспомніла пра клунак).

Анжэліна (кінулася да таго месца, дзе быў невядомы). А дзе ён? дзе ён?! Ай, яго няма!

1-я (здзіўлена глядзіць). Няма.

2-я (да 1-й дзяўч.). А што такое з ёю?

Анжэліна. Ой, ой, што-ж цяпер будзе!
(Кідаецца ў бакі і шукае).

1-я. Нейкі невядомы ўкраў яе клунак.

2-я. Во няшчасная. Мо' што і добрае там было.

1-я. Мусіць нейкае адзеньне.

Анжэліна (здалёк). Яго тут няма.

2-я. Чаму-ж яна не пільнавала?

1-я. Мы-ж з ёю скакалі, а той невядомы пільнаваў.

Анжэліна (ідзе, закрыўшы твар рукамі, і плача). Што-ж гэта цяпер будзе... ай, ай!

1-я. А мо' ён яшчэ знойдзецца дзе?

2-я. Але, мо' ў яго адбяруць ды вернуць табе.

Анжэліна. Як-жа я цяпер пайду дадому?

1-я. А мы цябе крыху праводзім.

2-я. Ды можна праводзіць аж туды, дзе яна живе.

1-я. А ты мусіць далёка жывеш?
Анжэліна. Не.

1-я. Тады пройдзем і мы з табою.

Анжэліна. Добра, пойдзем разам ды будем прыглядацца.

1-я. Ага ды можа і напаткаем яго. (Анжэліна ўсхліпваючы ідзе. 1-я і 2-я дзяўчаткі—за ёю).

З а с л о н а

СЦЭНА ШОСТАЯ

Кватэра Анжэліны. Вечар. Бабка і маці шыюць.
Дзед сядзіць на сваім месцы.

Бабка (да дзеда). Колькі ты ні думай, дык усёроўна не разгадаеш.

Дзед. Так, хітра закручан вузел. Ведаць увесь сьвет нельга. Мусіць, яшчэ няма такога чалавека, які-б усё ведаў. Я толькі адно ведаю добра: парадак павінен быць зьменены.

Бабка. Ня ты яго ўстанаўляў, ня ты будзеш і зьменьваць яго.

Дзед. Я-ж не кажу, што гэта я павінен зьмяніць яго. Я цяпер нічога не магу зрабіць. Я магу толькі думаць і ў думках разважаць. І я ўпэўнены, што знойдуцца людзі, якія будуць рабіць гэты інакшы парадак. Такім сьвет не застанецца.

Бабка. От маўчы і не грашы. Даволі і так пакараны.

Дзед. Я пакараны не за грахі, а за сваю вар'яцкую гордасьць. Так, я хацеў даказаць, што я не стары і магу падняць столькі, колькі і раней.

Бабка. І даказаў.

Дзед. Так, і даказаў. Я падняў гэтыя жалезныя рамы і занёс іх аж на трэці паверх!

Бабка. Дык вось цяпер ня можаш зьлезьці з лаўкі.

Маці (да бабкі). Ня трэба аб гэтым гаварыць. Тут ніхто не вінаваты. Так здарылася.

Бабка. Але-ж магло і ня здарыцца.

Маці. З кожным чалавекам што-небудзь павінна здарыцца. Вось я думаю, што сёння Анжэліны няма пазьней, чым усе разы.

Бабка. Ат, нідзе ня дзенецца. А вось як прыдзе, дык насварыся.

Маці. А можа яе ў магазыне затрымалі.

Дзед. Вось кажаце пра Анжэліну. Я многа думаю аб ёй. Думаю, што дзе-небудзь ёсьць Анжэліна, такіх-жа гадоў, але тая Анжэліна і ходзіць у школу, і мае ляльку ці цацкі, гуляе на сонцы, на чыстым паветры, як і трэба дзецям, а наша Анжэліна нічога гэтага ня мае. Яна за работаю сушыць свае дзіцячыя ручкі, грудзі і без пары вяне.

Маці (у гэты час глядзела ў акно). Здаецца, ідзе.

Бабка. Ды прыдзе. А хіба-ж яна адна такая? Такіх, як яна, ня мала.

Маці. Што гэта яе няма? Пайду гляну.
(*Выйшла, за дзвярыма*). Анжэліна! Анжэліна,
гэта ты?

Дзед. Ёй хочацца пабавіцца больш на
дварэ.

Увайшла маці.

Маці. Мусіць, мне паказалася. Нідзе ня
відаць. Усё-такі я непакоюся. Я думаю прай-
сьці, мо' спаткаю.

Бабка. Ды яно-ж так—прайдзі. (*Маці ахі-
нула хустку і выходзіць. Толькі прачыніла
дзверы*).

Маці. А, такі яна. (*Вярнулася. За ёю ўва-
ходзіць 1-я дзяўчынка*).

Бабка (*прыглядзеўшыся*). Хто яна? Гэта-ж
не Анжэліна.

Маці (*павярнулася*). А, праўда. Ты-ж ад-
куль, дзяўчынка?

1-я. Я прыйшла разам з вашаю дзяў-
чынкаю.

Маці. Ну, добра.

Бабка. Нешта новае задумала Анжэліна.

Маці. А яна-ж дзе затрымалася?

1-я. Яна тут, за варотамі. Я прыйшла па-
прасіць, каб вы не сварыліся на яе.

Бабка (*дабрадушна ўсміхаючыся*). Ого, з
абаронаю прыйшла.

Маці. Уперад яна раней прыходзіла. А гэта,
мусіць, вы недзе разам загуляліся.

1-я. Крышку загуляліся. (*Маці прачынілі дзверы*).

Маці. Анжэліна, ідзі ў хату, што ты там выдумала.

Бабка. А дзе-ж вы гулялі?

1-я. Там ігралі, дык мы там былі.

Уваходзіць Анжэліна і 2 дзяўчынка.

Маці (*з трывогаю*). Ты плакала? Што здарылася, Анжэліна? (*Анжэліна кінулася да дзеда і наўзрыд заплакала*).

Дзед. Ах ты, дзіцятка маё! (*Гладзіць па галаве*).

Маці. Што з ёю здарылася?

Дзед. Ну, скажы, дзеткі, чаго ты плачаш?

Бабка. Кажы, чаго ты равеш!

Маці. Чакайце вы, не сварэцесья.

Дзед. Скажы, галубка, мо' хто цябе пакрыўдзіў. (*Маці і бабка падышлі да яе. Дзяўчаткі стаяць у парозе*).

Бабка. Ну доўга-ж ты будзеш хлюпаць, га?

Маці. Ня пужайце вы яе, можа і так да-рогаю спужаў хто.

Бабка. А дзе клунак з работаю? Нешта-ж я ня бачыла, каб яна прыносіла.

Маці. Мусіць, на сёньня ня было заказаў? Скажы, мая радасьць.

Анжэліна (*праз плач*). Мамачка, пакуль я скакала, дык работу ўкралі.

Маці. Ах!

Бабка (*закрычала*). Укралі? (*Схапілася за галаву*). Укралі! Укралі наш апошні кавалак хлеба! Ах ты шалёная! Вар'ятка ты! (*Кінулася да Анжэліны. Дзяўчаткі спужана зірнулі адна на другую і ўцяклі*). Цяпер нам прыходзіцца паміраць з голаду!

Маці (*баронячы*). Ня трэба так, мама.

Бабка. Што ня трэба?! Яна загубіла нас усіх, нам больш не дадуць работы! Разарваць яе мала, нягодніцу такую!

Маці (*са сьлязамі*). Ня крычэце, мама, так.

Бабка. У гэтым клунку было больш, чым на пятнаццаць даляраў, і, каб выплаціць, нам прыдзецца месяцамі, гадамі галадаць. (*Села за стол і пачала плакаць*).

Маці. Ну, дык што-ж крычаць, усё-ж роўна крыкам не паможаш.

Бабка (*трымаючыся за галаву*). Што яна нарабіла, гэтая дзяўчына, што яна нарабіла?!

Маці. Яна-ж ня думала, што так здарыцца. Яна-ж—дзіця, пачула музыку і не магла ўтрымацца.

Бабка (*усхапілася*). Скакаць! Беднякі не павінны скакаць. Яна праскакала ўвесь наш хлеб, яна пагубіла нас.

Дзед. Вось бачыш, Анжэлінка, што выходзіць ад таго, што ты жадаеш немажлівага.

1961

Анжэліна. Дзедка, даруй мне, я цяпер заўсёды буду слухаць вас. Я з усяе сілы буду працаваць кожны дзень. Я больш ніколі не захачу гуляць, ніколі.

Маці. Эх, праваліся ты, такое жыцьцё! Вось яна, залатая Амэрыка! Каму бліскучая, як золата, а каму грязь на ўсё жыцьцё. Няхай мы душымся за працаю, дык нацевам — яшчэ і дзеці нашы гінуць. (З распаччу). Бедныя дзеці не павінны гуляць, бедныя дзеці не павінны нічога хацець. Багатыя толькі могуць радавацца, толькі багатым школа, сонца. А нашы павінны толькі працаваць і плакаць.

Дзед. Яна-ж не адна такая.

Маці. Я ведаю, што не адна! У гэтай, жорсткай, дзікай краіне мільёны такіх дзяцей. Мільёны крычаць: ня душэце нас, багацеі, дайце нам сонца, волю! (Дзед са сьлязамі супакойвае Анжэліну).

З а с л о н а

1964 г.

